

Mari Pietilä

TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ LASTEN SOSIAALISISTA TAIDOISTA
JA SUHTEISTA VUOROPÄIVÄKODISSA

Sosiaalialan koulutusohjelma

2016

TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ LASTEN SOSIAALISTA TAIDOISTA JA SUHTEISTAVUOROPÄIVÄKODISSA

Pietilä, Mari
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2016
Ohjaaja: Levjärvi, Krista
Sivumäärä:47
Liitteitä:2

Asiasanat: vuorohoito, sosiaaliset suhteet, sosiaaliset taidot

Opinnäytetyössäni selvitin työntekijöiden näkemyksiä lasten sosiaalisista taidoista ja sosiaalisista suhteista vuoropäiväkodissa ja miten sosiaalisia taitoja voidaan kehittää vuorohoidossa. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoa vuorohoitolasten sosiaalisista suhteista ja taidoista sekä lisätä omaa ammatillista osaamista.

Opinnäytetyö tehtiin kolmelle eri vuoropäiväkodille ja opinnäytetyö toteutettiin työntekijöille suunnatun kyselyn avulla. Kysely sisälsi monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa, miten lasten sosiaaliset taidot ja sosiaaliset suhteet näyttävät vuorohoidossa ja miten sosiaalisten taitojen kehitystä voisi vuorohoidossa tukea vielä paremmin. Opinnäytetyöni oli kvalitatiivinen. Opinnäytetyöni otos oli pieni, joten yleistettävää tutkimustietoa ei voida saada.

Tutkimusmetodinä käytin kuvailevaa sisällönanalyysia. Opinnäytetyöni koostui teoriasista ja tutkimusosista. Teoriaosassa käytin viitekehystenä sosiaalisia taitoja, sosiaalisia suhteita ja vuorohoitoa. Tutkimusosa rakentui päiväkotien henkilökunnan kyselyiden vastauksista sekä omista tulkinnoista.

Tutkimuksissa selvisi, että työntekijöiden mielestä lasten sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot näyttävät moninaisina vuorohoidossa. Lapsilla on paljon erilaisia vertais- ja kaverisuhteita sekä paljon erilaisia mahdollisuuksia oppia sosiaalisia taitoja. Päiväkotien työntekijät kokivat, että lasten sosiaalisia suhteita ja taitoja tuetaan vuorohoidossa. Sosiaalisia taitoja tukeviksi asioiksi työntekijät nimesivät: Leikinohjaus, henkilökuntaan ja lapsen sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tekijät ja pysyvyys tukivat vuorohoidossa olevien lasten sosiaalisten taitojen kehitystä. Tutkimuksessa selvisi myös, että vuorohoitoa voitaisiin kehittää enemmän sosiaalisia suhteita tukeviksi vuorovaikutuksen laadun, kiintymyssuhteen, aikuisten asennoitumisen, hoitoaikojen ja henkilökunnan pysyvyyden avulla.

Vuorohoito on ajankohtainen asia varhaiskasvatuksen kentällä. Työaikojen epäsäännöllisyyden lisääntyttyä, vuorohoidon tarve kasvaa koko ajan. Vuorohoitoon tulisi siis panostaa nykypäivänä enemmän. Opinnäytetyötäni voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen kentällä kun halutaan kehittää lasten sosiaalisia taitoja sekä tukea lasten suhteita vuorohoidossa.

THE VIEWS OF DAY-CARE STAFF ON CHILDREN'S SOCIAL SKILLS AND SOCIAL RELATIONS IN NIGHT-AND-DAY CARE KINDERGARTEN

Pietilä, Mari
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in social services
December 2016
Supervisor: Leväjärvi, Krista
Number of pages:47
Appendices:2

Keywords: Night-and-day care, social relationships, social skills

The purpose of this thesis was to find out the views of day-care staff on children's social skills and social relations in night-and-day care and how to improve social skills in night-and-day care. The goal of this thesis was to increase knowledge about the social skills and social relations of children in night-and-day care and to increase my professional skills.

This thesis was made for three night-and-day care kindergartens and was carried out via an inquiry to their workers. The inquiry contained multiple-choice questions and open-ended questions. The purpose of the inquiry was to find out how the social skills and social relations of children display in night-and-day care and how we could improve night-and-day care to support their development further. My thesis was a qualitative study with a small sample size, so generalized conclusion cannot be made.

The research method I used was descriptive content analysis. This thesis consists of a theory and a research section. I used a frame of reference of social skills, social relations and night-and-day care in the theory. The research component was built from day-care staff responses to questionnaires and also my interpretations.

According to the research day care workers think that children's social relations and social skills appear diverse in night-and-day care. Kids have many different friendships and lot of situations to learn social skills. Day-care staff felt that the children's social skills and relationships were supported in night-and-day care. The staff named following things as some of support mechanisms: guidance during play time, factors in employees' and children's social relations and stability. Research also revealed that day-to-night care could be developed to support social skills more through the quality of interaction, attachment, attitude of adults, care time and permanence in working staff.

Night-and-day care is a timely subject in the field of early childhood education. The need for night-and-day care increases due to the increased irregular working hours. This means that more investment to night-and-day care is needed currently. My thesis can be used in the field of early childhood education to improve the development of children's social skills and to support their relations in kindergarten.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VUOROHOIDON TOIMINTAPERIAATTEET.....	7
3	LASTEN SOSIAALISUUS JA SOSIAALISET TAIDOT.....	10
	3.1 Sosiaalinen kehitys	10
	3.2 Sosiaalisuus temperamenttina.....	10
	3.3 Sosiaalisten taitojen määritelmä	12
	3.4 Sosiaalisten taitojen oppiminen	13
4	LASTEN SOSIAALISET SUHTEET.....	15
	4.1 Kiintymyssuhde varhaisena kulmakivenä	15
	4.2 Vertaissuhteet ja ystävyysuhteet	16
	4.3 Suhteet päiväkodin aikuisiin	18
5	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	20
	5.1 Tutkimuskysymys ja muut tutkimukset aiheesta	20
	5.2 Yhteistyökumppanit.....	21
	5.3 Tutkimuksen aikataulu.....	22
	5.4 Kyselylomake	23
6	TUTKIMUSTULOKSET	24
	6.1 Kyselystä vastauksiin.....	24
	6.2 Eettisyys ja luotettavuus	24
	6.3 Monivalintakysymyksien tulokset	25
	6.4 Avointen kysymysten tulokset.....	36
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	40
	7.1 Yhteenveto johtopäätöksistä	40
	7.2 Näkökulma vuorohoidon kehittämiseen	42
8	OMAN OPPIMISEN ARVIOINTI	44
	LÄHTEET.....	45
	LIITE 1.....	48
	LIITE 2.....	49

1 JOHDANTO

Lasten sosiaalisia taitoja ja sosiaalisia suhteita on tutkittu paljon, mutta sen selvittäminen miten ne näkyvät vuorohoidossa, on jäänyt vähäiseksi. Vuoropäiväkodissa lasten hoitoajat ovat yksilölliset ja kaverit vaihtuvat usein. Miten työntekijät näkevät lasten sosiaaliset taidot ja sosiaaliset suhteet vuorohoidossa? Mitä erilaisia kehitysehdotuksia vuorohoitoon työntekijöillä on? Miten sosiaalisia suhteita voitaisiin tukea paremmin vuorohoidossa? Näitä asioita selvitän opinnäytetyössäni.

Vuorohoidon tarve kasvaa jatkuvasti työelämän muutosten mukana. Sosiaalisuus ja sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu työelämässä ja niiden opetteluun tulisi paneutua jo varhain lapsen elämässä. Yö- ja iltatyöt ovat lisääntyneet huimasti viime vuosien aikana, ja varhaiskasvatuksen kenttä on joutunut ottamaan tämän haasteen vastaan. Tavanomainen ydinperhe johon kuuluu äiti, isä ja lapset ei ole enää ainoa. Ydinperheiden rinnalle ovat tulleet yksinhuoltajaperheet ja erilaiset perhemuodot. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinninlaitos 2016.) Vuorohoitoon ja sen osa-alueisiin tulisikin kiinnittää entistä enemmän huomiota, jotta kaikille perheille voidaan taata laadukasta päivähoitoa. Itseäni vuorohoito on aiheena kiinnostanut jo pitkään vuorohoidon moninaisen arjen puolesta. Miten se käytännössä toimii. Olen tehnyt keikkatyötä vuoropäiväkodissa koulun ohella, ja lasten sosiaaliset taidot ja sosiaalisten suhteiden merkitys vuorohoidossa on korostunut. Lapset viettävät päiväkodilla pitkiäkin aikoja iltaisin sekä voivat viettää myös useita öitä päiväkodilla.

Kuvaan opinnäytetyössäni työntekijöiden näkemyksiä lasten sosiaalisista suhteista ja sosiaalisista taidoista vuorohoidossa. Toteutin opinnäytetyön kolmessa eri päiväkodissa: Kokemäellä sijaitsevassa Peipohjan päiväkodissa, Porissa Mesikämmenen päiväkodissa ja Raumalla sijaitsevassa päiväkotikiinteistössä Rinkelissä. Valitsin kolme päiväkotia opinnäytetyötäni varten siitä syystä, että opinnäytetyöhöni tulisi kattavampi aineisto kuin yhdestä päiväkodista tulisi. Kaikissa kolmessa päiväkodissa voi olla hyvinkin erilaiset näkemykset ja kokemukset vuorohoidosta.

Selvitykseni kohteena ovat myös työntekijöiden näkemykset siitä, miten vuorohoito voisi paremmin tukea lasten sosiaalisten taitojen kehitystä. Näin opinnäytetyöstäni voivat hyötyä kaikki päiväkodit jotka haluavat saada näkökulmaa tai innostusta omille kehittämideoilleen. Opinnäytetyö voi herättää työntekijöitä ajattelemaan asioita eri näkökulmasta. Opinnäytetyöni toivottavasti herättää työntekijöissä ideoita ja mahdollisuuksia kehittää vuorohoidon toteutusta vielä paremmaksi lapsille ja perheille.

Opinnäytetyön viitekehyksessä tarkastelen lasten sosiaalisia taitoja, sosiaalisia suhteita sekä miten sosiaalisten taitojen kehitystä voitaisiin tukea vielä paremmin vuoropäiväkodin arjessa. Opinnäytetyöni keskeisiä käsitteitä ovat työntekijöiden näkemykset vuorohoidosta ja miten sosiaaliset taidot ja suhteet näyttäytyvät vuoropäiväkodissa. Sosiaaliset taidot ja sosiaaliset suhteet käsitteinä ovat myös keskeisessä roolissa opinnäytetyössäni. Tutkimuksen kohteena opinnäytetyössäni ovat päiväkodin työntekijät, mutta varsinaisena kohderyhmänä ovat päiväkodin lapset.

Opinnäytetyöni rakentuu teoriaosasta jossa selvitän sosiaalisia suhteita, sosiaalisia taitoja ja lasten sosiaalista kehitystä. Tutkimusosiossa käsittelen kyselyni vastauksia eli työntekijöiden näkemyksiä lasten sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisten taitojen ilmene mistä vuoropäiväkodissa. Lisäksi käsittelen miten vuorohoidon toteutusta voisi työntekijöiden mielestä kehittää lasten sosiaalisia taitoja.

2 VUOROHOIDON TOIMINTAPERIAATTEET

Vuonna 2010 vuorohoidossa olevia lapsia oli Suomessa kunnallisissa päiväkodeissa yhteensä 14 650 lasta. Se tarkoittaa, että 7% kunnallisessa hoidossa olevista lapsista tarvitsee vuorohoitoa ja tarve vuorohoidolle kasvaa lisääntyvin määrin vanhempien epäsäännöllisten työaikojen myötä. (Lasten päivähoito 2010, 1.) Vuorohoidon tarve kasvaa jatkuvasti, työelämän muutokset ovat siihen vaikuttaneet. Kauppojen aukioloajat ovat pidentyneet ja epäsäännölliset työajat lisääntyneet. Tämä vaatii myös varhaiskasvatuksen kentällä muutoksia.

Vuorohoidolla tarkoitetaan päivähoitoa, joka tapahtuu 17.30–5.30 välisenä aikana. Vuorohoidolla tarkoitetaan myös viikonloppuisin ja pyhinä tapahtuvaa hoitoa. Vuorohoidossa ei ole subjektiivista hoito-oikeutta, jolla tarkoitetaan sitä että vanhemmalla on oikeus valita lapsen alle kolme vuotiaan lapsen hoito yksityisessä tai kunnallisessa päiväkodissa, Subjektiivinen hoito-oikeus myös mahdollistaa alle kolmevuotiaan lapsen hoidon kotona, ilman että vanhemman työsuhde katkeaa. (Miettunen 2008,12.) Alkuperäinen päivähoitolaki on vuodelta 1973 ja siihen tehtiin muutoksia vuonna 1985. Varhaiskasvatustlain uudistusten myötä subjektiivisen hoito-oikeuden katsotaan olevan ensisijaisesti lapsen oikeus, jossa esiintyy kasvatuksellinen ja hoidollinen pedagogiikka (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015).

Vanhemmat joiden lapsilla on subjektiivinen hoito - oikeus saavat päättää hoitavatko alle kolmevuotiasta lasta kotona vai haluavatko he lapselle päivähoitopaikan. Vuorohoitoa saavat kuitenkin vain perheet, joiden opiskelu tai työ sitä vaatii. Perheiden tarpeet vuorohoidolle ovat yksilöllisiä, joten vuorohoitoa toteutetaan yksilöllisesti perheen tarpeiden mukaan. Hoitoa ei kuitenkaan tarjota vanhempien vapaiden aikana vaan vanhempien työ- ja opiskeluaikana: päivisin, iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Vanhempien vapaat ovat pääsääntöisesti myös lasten vapaapäiviä, poikkeustilanteita lukuun ottamatta esimerkiksi vanhemman sairastumisen tai perheen sisäisen kriisitilanteen takia lapsi voi saada hoitoa muuna aikana. (Vuorohoidon työryhmä 1998, 17.)

Vuorohoidosta ei ole erikseen säädettyä asetusta varhaiskasvatuslaissa eikä tarkkoja ohjeita. Päivähoitolaki on tehty vuonna 1973. Uudistuksia lakiin tehtiin vuonna 1985 ja vasta vuonna 2015 se muuttui varhaiskasvatuslaiksi, jossa ei ole määritelmiä vuorohoidolle. Tämä asettaa mielestäni haasteen vuoropäiväkodeille. Päivähoitoa ja vuorohoitoa tuottavat kunnat joutuvat itse määrittelemään raamit vuorohoidoille. Milloin sitä tarjotaan ja onko päiväkotia auki esimerkiksi viikonloppuisin vai pelkästään arkisin. Vuorohoidolle ei ole asetettu määritelmiä ja se antaa päiväkodeille vapauden päättää itse milloin tarjoavat hoitoa. Vuorohoitoa tarjotaan kuitenkin perheiden tarpeiden mukaan.

Varhaiskasvatuslaissa määritellään kuntien tehtäväksi huolehtia siitä, että lasten päivähoitoa on saatava siinä laajuudessa ja sellaisilla toimintamuodolla kun kunnassa tarvetta sille ilmenee (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 11§). Kunnat määrittelevät itse miten tarjoavat vuorohoitoa, mutta kuitenkin niin, että sitä tarvitsevat perheet kunnassa saavat tarpeitaan vastaavaa hoitoa. Vuorohoitoa voidaan järjestää esimerkiksi perhepäivähoitossa tai päiväkodilla, jos kunta niin määrittelee. Yleensä kuitenkin vuorohoitoa järjestetään yhdessä tai useammassa päiväkodissa.

Päiväkoti määrittelee ajan, jonka jälkeen lasta ei enää voi päiväkodilta hakea illalla kotiin. Kun viimeiseksi hakuajaksi on määritelty kello 22 ja vanhempi on töissä klo 23 asti, niin klo 23 töistä pääsevä vanhempi ei silloin voi lastaan päiväkodista hakea ennen kuin vasta seuraavana aamuna. Näin saadaan turvattua lapselle säännöllinen unirytmii ja päiväkodin iltojen rauhoittaminen lasten turvallisuuden sekä rauhallisen uniajan vuoksi. (Vuorohoidon työryhmä 1998, 20–22.) Kuitenkin lasten päivähoitoasetuksissa (239/1973) määritellään, että lasten hoito-aika ei saa ylittää yli kymmentä tuntia päivässä. Tämä ei kuitenkaan päde vuorohoidossa, koska lapset voivat viettää päiväkodilla paljon pitempiä päiviä juurikin yöhoitojen yhteydessä.

Säännölliset arkirutiinit ovat keskeisessä osassa päiväkodin arkea. Vuorohoidolle arkirutiinit asettavan haasteen, koska niitä on hankala, melkein mahdotonta toteuttaa. Epäsäännölliset hoitoajat lapsilla ja työvuorojen hajanaisuus työntekijöillä kuormittavat sekä lapsia että työntekijöitä. Lapsetkin voivat saapua päiväkotiin esimerkiksi kesken lepopohetken tai välipalan. Lapsi voi tulla kello 11 päiväkodille ja päiväuniaika on päiväkodilla kello 12–14. Lapsi voi olla virkeä. Tämä asettaa haasteen työntekijöille.

Matkat päiväkotiin voivat olla myös pitkiä. Hyvin usein lapset viedään kodin läheisyydessä olevaan päiväkotiin, mutta kun perhe tarvitsee vuorohoitoa, voi kaupungin ainoa vuorohoitoa tarjoava päiväkoti sijaita toisella puolella kaupunkia. Ylipäätään vuorohoidosta ei ole kattavia tutkimuksia, vuorohoito eroaa päivähoidosta merkittävästi kun lapset viettävät iltoja ja öitä päiväkodilla. On mielestäni myös tärkeä tuoda työntekijöiden näkemykset keskiöön, koska työntekijät elävät vuoropäiväkodin arkea yhdessä lasten kanssa.

3 LASTEN SOSIAALISUUS JA SOSIAALISET TAIDOT

3.1 Sosiaalinen kehitys

Lapsen sosiaalinen kehitys etenee vaiheittain kuten lapsen kokonaisvaltainen kehitys. Ensin lapsi oppii konttaamaan, jonka jälkeen lapsi oppii kävelemään. Lapsen kielellinen kehitys etenee myös samalla kaavalla: Pieni lapsi jokeltelee ennen kuin lapselta alkaa tulla sanoja ja lopulta sanat yhdistyvät lauseiksi. Ihminen on sosiaalinen laumaeläin joka tarvitsee muita ihmisiä, mikä edellyttää riippuvuutta toisista ihmisistä lajin säilymisen kannalta. (Broberg 2005, 30–31.)

Lasten sosiaalisia taitoja on hyvin hankala määritellä tuntematta ensin lapsen sosiaalista kehitystä, koska kehitys luo edellytykset sosiaalisten taitojen oppimiselle. Lapsen jokaisella ikäkaudella on oma herkkyyskausi oppia uusia taitoja, joista käytetään myös nimitystä maturaatio eli kypsyminen. Maturaatio tarkoittaa, että 2-vuotias ei voi oppia kuusivuotiaan tasoisia kehityksellisiä asioita, koska 2-vuotiaalla ei ole vielä valmiuksia niin pitkälle. Lapsen kehitys ei kulje tasaisesti vaan kun lapsi saavuttaa kyseisen kauden oman kehitystehtävän hän nousee seuraavalle tasolle, jolla viipyy seuraavan kehitystehtävän edellyttävän ajan kehittyen omaan tahtiinsa. Lapsen sosiaaliseen kehitykseen vaikuttaa lapsen sosiaalinen alkupääoma johon sisältyvät arvot, sosiaaliset verkostot ja normit sekä luottamus toisia ihmisiä kohtaan, pohja luodaan hyvin varhain kiintymyssuhteen pohjalta. (Pulkkinen 2002, 36.)

3.2 Sosiaalisuus temperamenttina

Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, ja se määritellään haluksi olla muiden ihmisten kanssa. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot tulee kuitenkin erottaa toisistaan. Sosiaalisuus on synnynnäinen piirre, sisäinen halu olla ihmisten kanssa ja kommunikoida. Sosiaaliset taidot puolestaan määritellään taidoiksi olla ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa ja sosiaaliset taidot eivät ole synnynnäisiä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 7-8.)

Sosiaalisuuteen eli seurallisuuteen kuuluu luontainen kiinnostus muita ihmisiä kohtaan. Temperamentiltaan sosiaalinen vauva on kiinnostunut uusista ihmisistä. Hän saattaa vastata bussissa istuvan vierustoverin hymyyn. Sosiaalinen pieni lapsi saattaa lähestyä uutta ihmistä omatoimisesti ja rohkeasti. Sosiaalista lasta ei pelota uudet ihmiset eikä hän myöskään välttämättä viihdy yksin. Tapa miten lapsi lähestyy uusia sosiaalisia tilanteita, ei ole merkki lapsen kiintymyssuhteen laadusta tai kasvatuksesta, vaan se on osoitus lapsen omasta persoonallisuudesta, mikä on lapsen luonteelle ominainen tapa toimia sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisuus temperamenttipiirteinä ei sinänsä edesauta lapsen sosiaalisten taitojen tasapainoista kehitystä vaan temperamenttipiirteet tarvitsevat tuekseen sosiaalisen ympäristön ja aikuisilta oikeanlaista palautetta lapsen toiminnasta. Sosiaalisuus temperamenttipiirteinä kuitenkin voi edesauttaa sosiaalisten taitojen kehittymistä kahdella tavalla: Sosiaalinen lapsi hakeutuu sosiaaliin tilanteisiin ja saa siitä palautetta. Positiivinen palaute vahvistaa lapsen sosiaalista itsetuntoa. Toinen asia on aito kiinnostus muista ihmisistä. Lapsi aktiivisesti hakeutuu muiden seuraan, näin kehittämällä omia sosiaalisia taitojaan ollessaan vuorovaikutuksessa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 37–53.)

Lapsen sosiaalisuus ei itsessään ole minkään kehityksen tae vaan se miten aikuinen suhtautuu lapsen sosiaalisuuteen ja miten aikuinen reagoi lapsen sosiaaliseen käytökseen on oleellinen osa lapsen sosiaalisuuden kehitystä. Aikuinen ikään kuin palautteella hyväksyy lapsen sosiaalisuuden. Temperamentti on joukko taipumuksia tehdä asiat jollain tietyllä tavalla, ja ympäristö muokkaa nämä taipumukset lapsen omaksi persoonaksi. Aikuinen voi siis sanomisillaan ja hyväksynnällään sekä heikentää, että vahvistaa lapsen sosiaalisia piirteitä. Kun lapsi ajattelee, että ihmiset ovat mielenkiintoisia, hän lähestyy aikuisia oma aloitteisesti. Aikuiset palkitsevat tätä taipumusta tulemalla puolitiehen vastaan esimerkiksi vastaamalla lapsen kysymyksiin. Näin lapsi havainnoi, että ihmiset ovat ystävällisiä eikä heissä ole mitään pelottavaa. Lapsi oppii näin tavan miten olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa (Keltikangas-Järvinen 2010, 40).

Kun lapsen sosiaalisuus on matala, on tilanne hyvin erilainen. Matalan sosiaalisuuden lapset tarvitsevat kipeästi sitä positiivista palautetta, mitä sosiaalisesti korkeat lapset saavat. Lapsi jonka sosiaalisuus on matala, ei ole lähtökohtaisesti kovinkaan kiinnostunut uusista ihmisistä. Kun sosiaaliset kontaktit eivät tuota kovin paljoa mielihyvää vaan epäonnistumisen ja huonouden tunteina niin lapsi oppii pian välttelemään sosiaalisia

tilanteita. Lapsi voi olla hyvinkin kiinnostunut muista ihmisistä, mutta ei osaa näyttää sitä ilman aikuisen apua. Tästä syystä aikuisen tuki ja palaute sosiaalisissa tilanteissa ja lapsen yksilöllisen persoonallisuuden huomioon ottaminen olisi äärimmäisen tärkeää. (Keltikangas-Järvinen 2010, 40–45.)

3.3 Sosiaalisten taitojen määritelmä

Kauppila (2004, 125) määrittelee sosiaaliset taidot sosiaalisesti hyväksyttäväksi opituksi käyttäytymiseksi, joka luo pohjan vuorovaikutukselle. Sosiaaliset taidot lapsi oppii vain ollessa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Sosiaalisia taitoja usein tarkastellaan kognitiivisena taitona. Kognitiivisiin taitoihin lasketaan muun muassa ajattelu, päättely, ongelmanratkaisukyky. Sosiaaliset taidot eivät myöskään ole irrallisia vallitsevasta kulttuurista. Kulttuuri ikään kuin määrittelee moraalisesti ja eettisesti hyväksyttäviä sosiaalisia taitoja. Kasvatuksella ja ympäristöllä on suuri rooli myös sosiaalisissa taidoissa. Lapsi voi löytää sosiaalisesti tehokkaan keinon selviytyä lapsiryhmässä aggression avulla, mutta aggressio ei ole eettisesti hyväksytty. Aggressio on monessa tilanteessa kaikkein tehokkain keino, mutta ei ole kulttuurin mukaan hyväksyttävää. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22).

Kulttuurista riippumattomiakin ominaisuuksia sosiaalisissa taidoissa on: sosiaalisesti taitavalla ihmisellä on käytössään laaja skaala erilaisia toimintamalleja, joista hän kykenee valitsemaan tehokkaimman ja parhaimman jokaiseen tilanteeseen. Sosiaalisiksi taidoiksi luetaan myös kyky sopeutua ympäristöön: lapsi voi käyttäytyä hyvin eri tavalla päiväkodissa ja kotona, tämä viestii lapsen kyvystä sopeutua ympäristöönsä. (Kauppila 2004 134–136.)

Kauppila (2004) määrittelee lasten sosiaalisiksi taidoiksi vuorovaikutuksen osatekijöitä, joita ovat muun muassa: hymyileminen ja nauraminen, tervehtiminen ja silmiin katsominen, toisten auttaminen, ilmaisutaidot, liittyminen leikkeihin, ristiriitatilanteesta selviytyminen ja ryhmään sopeutuminen. Kauppila kuitenkin korostaa, että kun määritellään lasten sosiaalisia taitoja, ei liian tiukkoja kriteerejä voida pitää lapsen yksilöllisen kehityksen vuoksi, lasten kehitys etenee hyvin yksilöllisesti. (Kauppila 2004, 135–136.) Lapset saavat harjoitella sosiaalisia taitoja päiväkodilla lasten ja aikuisten kanssa esimerkiksi liikunnan, kädentaitojen ja keskustelun avulla (Kalliopuska 1995, 4).

Vuorohoito asettaa omat haasteensa sosiaalisten taitojen kehitykselle. Haasteista huolimatta vuorohoito tukee myös monin tavoin sosiaalisia taitoja, lapsia voi olla paikalla vähemmän joten aikuisella on enemmän aikaa antaa yksilöllistä huomiota ja tukea lapselle. Ujojen ja arkojen lasten on myös helpompi päästä esiin kun paikalla on vähemmän lapsia. Vuorohoidossa lapsiryhmien pienehkö koko antaa lapsille enemmän näkyvyyttä mikä helpottaa näiden taitojen harjoittelua.

3.4 Sosiaalisten taitojen oppiminen

Vuorovaikutustaitojen opettelu alkaa jo syntymästä. Lapsen varhaiset vuorovaikutukselliset kokemukset luovat pohjan myöhemmälle sosiaaliselle kommunikoinnille. Lapsen tulee saada aikuiselta runsaasti palkitsevia kokemuksia sosiaalisesta kanssakäymisestä, jotta lapsen minäkuvasta ja itsetunnosta kehittyy eheitä. (Kauppila 2004, 134.)

Lapset oppivat sosiaalisia taitoja toisiltaan sekä aikuisilta. Suurin osa sosiaalista taidoista kehittyy arkipäivän sosiaalisissa kontakteissa kotona ja päiväkodilla toisten ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa sekä mallioppimisesta ja roolileikeistä. Lapset ottavat mallia omilta vanhemmilta ja sisaruksistaan ja päiväkodilla kavereiltaan. Lapset jäljittelevät toistensa käyttäytymistä, tätä kutsutaan mallioppimiseksi. Mallioppiminen ja roolileikit ovat hyviä keinoja lasten sosiaalisten taitojen harjoittelun apuna. Roolin kautta toimiminen on helpompaa lapselle kuin omana itsenään, koska roolin taakse voi kätkeytyä ja lapselle voi olla helpompaa puhua vaikeista ja askarruttavista asioista roolin takaa. Lapset jäljittelevät toisten käyttäytymistä ja valitsevat omaksi käyttäytymistavakseen sen mikä tuntuu omasta mielestä hyvältä ja toisten hyväksymältä. Sosiaaliset taidot myös kaipaavat vahvistusta muilta, jotta lapsi toteaa ne toimiviksi ja hyviksi. Lapsi hakee myös aikuisen hyväksyntää omalle toiminnalleen. (Kalliopuska 1995, 8–9.)

Kauppilan (2004) mukaan sosiaaliset taidot voidaan jakaa sanallisiin ja sanattomiin. Sanattomiin voidaan laskea lapsen mielenkiinnon kohdistaminen toisiin ja sen osoittaminen toisille, tai yhdessä toisten lasten tai aikuisten kanssa kuunteleminen, katsominen ja eläytyminen. Lapset osaavat jo ilmeillään tai katseillaan kiinnittää toisen huomion. Lapset kykenevät tulkitsemaan toisten kehon asentoja ja eleitä ja mitä he niillä vies-

tivät. Suurin osa ihmisten välisestä kommunikoinnista kuitenkin tapahtuu elekielellä. Oleellisena osana lasten sosiaalisia taitoja on että lapsi itse on tietoinen omasta sekä toisten käyttäytymisestään. Sanallisiin sosiaalisiin taitoihin kuuluu se että lapsi ilmaisee omia mielipiteitään. Lapsi osaa kertoa muille mistä hän tykkää ja mistä hän ei ainakaan tykkää. Lapselle kehittyy kyky aloittaa ja lopettaa keskusteluja muiden kanssa niin että kykenee ottamaan muut ihmiset huomioon. Näin ollen lapselle kehittyy kyky sosiaaliseen vastavuoroisuuteen. (Kauppila 2004, 134–138.)

4 LASTEN SOSIAALISET SUHTEET

4.1 Kiintymyssuhde varhaisena kulmakivenä

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi solmii tunnesiteen eli kiintymyssuhteen kaikista läheisimpään ihmiseen. Lapsi saa tässä suhteessa turvaa, hoivaa ja lohtua. Lapsen kiintymyssuhteen muodostaminen häntä hoitavaan aikuiseen on ikään kuin lapsen ensimmäinen sosiaalinen taito. Kiintymyssuhde luo kaikelle kehitykselle pohjan: Kiintymyssuhteen pohjalle lapsi rakentaa itsetuntonsa, sosiaaliset suhteensa sekä sosiaaliset taitonsa ja ne kehittyvät kiintymyssuhteen ohjaamana. Kiintymyssuhteen avulla lapsi oppii keskeisimmän asian sosiaalisista suhteista: miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa. (Keltinkangas-Järvinen 2012, 39.)

Kiintymyssuhde voidaan jakaa turvalliseen ja turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Turvallisen kiintymyssuhteen luonut lapsi saa paljon positiivisia voimavaroja ja kokemuksen siitä, että hänen viestinsä ja tarpeensa tulee kuulluksi ja ymmärretyksi. Hänen tarpeensa tyydytetään ja niihin vastataan johdonmukaisesti oikein. Lapsi myös saa häntä hoitavalta aikuiselta fyysistä läheisyyttä. Turvallisesti kiintynyt lapsi kykenee ylläpitämään aikuisenakin pitkäaikaisia ja tasapainoisia ihmissuhteita. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2015.)

Turvaton kiintymyssuhde voidaan jakaa välttelevään ja ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen: Kun lapselle on kehittynyt välttelevä kiintymyssuhde, lapselle on ominaista loogisuuteen ja järkeen painottaminen eikä lapsi koe tarvetta käyttää vanhempiaan turvana. Pieni lapsi tarvitsee vanhempiaan turvallisuutensa takaamiseksi. Välttelevästi kiintyneen lapsen tunteiden ilmaiseminen on vaihtelevaa tai vähäistä, koska lapsi on kokenut jääneensä yksin selviämään. Hän oppii hillitsemään itsensä ja tunteensa hyvin. Ristiriitaisesti kiintyneen lapsen vuorovaikutus vanhempansa kanssa on herkkätuntoista, mutta epävarmaa. Vanhemman vuorovaikutus lapsen kanssa toimii ikään kuin aikuisen ehdolla. Vanhempi on läsnä ja antaa lapselle huomiota, kun on itse siihen valmis eikä vastaa lapsen tarpeisiin kun lapsi sitä kaipaa. Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi ei opi että hän voi omilla tekemisillään tai reaktiollaan säädellä vuorovaikutusta aikuisen kanssa. Ristiriit-

taisesti kiintyneet lapset uskovat vähemmän omiin kykyihinsä ja ovat herkästi passiivisia. (Broberg, Almqvist, Tjus 2005, 130–131.)

Kiintymyssuhde toimii myös varhaisena kulmakivenä lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Kiintymyssuhde syntyy lapselle ja häntä hoivaavalla aikuiselle syntyy hyvin varhaisessa elämän eri vaiheissa. Turvallisen kiintymyssuhteen kautta lapselle syntyy luottamus ihmisiin ja sitä kautta halu toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kun lapsen ja häntä hoitavan aikuisen kiintymyssuhde on ristiriitainen tai välttelevä, saattaa lapsen sosiaalinen kehitys häiriintyä, joka puolestaan hankaloittaa sosiaalisten taitojen kehitystä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 7–26.)

Lapsi voi luoda useampia toissijaisia kiintymyssuhteita. Puolitoistavuotiaalla lapsella voi olla jo kaksi tai kolme erilaista kiintymyssuhdetta eri aikuisiin, esimerkiksi päiväkodin työntekijään. (Keltikangas-Järvinen 2012, 36.) Tästä syystä on tärkeää, että päiväkodin työntekijät ottavat lapset yksilölliset tarpeet huomioon sekä luovat lapselle turvallisen ja lämpimän ilmapiirin päiväkodin arkeen. Se miten lapsi kiintyy hoitajiin päiväkodissa, merkitsee paljon lapsen päiväkotiin sopeutumisen kannalta. Kun päiväkodissa on yksi tai useampi turvallinen ja pysyvä aikuinen, johon lapsi voi turvautua. Voi lapsi rauhassa keskittyä leikkimiseen ja ympäristön tutkimiseen. Vuorohoito, jossa lasten hoitoajat ja työntekijöiden työvuorot vaihtelevat, aiheuttavat riskin lasten toissijaiselle kiintymyssuhteelle ja sitä kautta kehitykselle. Kuitenkin on hyvä muistaa, että vanhemman ja lapsen välinen suhde on lapsen ensisijainen kiintymyssuhde. Lapsi tarvitsee paljon aikuisen tukea ja turvaa, jotta lapsi pääsee luomaan turvallisen kiintymyssuhteen aikuisen kanssa. Päiväkodin työntekijöiden on tukea lapsen ja hänen vanhempansa välistä suhdetta ja tukea vanhempia omassa vanhemmuudessa. Kasvatuskumppanuus eli yhteistyö päiväkodin ja perheen välillä on oleellinen asia.

4.2 Vertaissuhteet ja ystävyysuhteet

Lapsen vertaissuhteella tarkoitetaan henkilöitä jotka ovat lapsen kanssa suunnilleen samalla tasolla emotionaalisessa, sosiaalisessa ja kognitiivisessa kehityksessään. Vertaiset ovat usein samanikäisiä lapsia, mutta eivät kuitenkaan aina, koska lapset kehittyvät hyvin yksilöllisessä tahdissa. Kognitiivisen kehityksen näkökulmasta korostettaessa ver-

taisuussuhteita, erilaiset ristiriidat lasten välillä vahvistavat lapsen kognitiivisia taitoja. Kun lapset ovat eri mieltä asioista, he joutuvat perustelemaan toisilleen omia näkemyksiään eikä aikuinen ole kertomassa miten asiat ovat. Alan tutkijoilla ei ole kuitenkaan yksimielisyyttä siitä mikä on vertaisten merkitys lapsen sosiaalisuuden ja persoonallisuuden kehityksessä. (Salmivalli 2005, 17–23.)

Ystävyysuhteet ovat erityisiä vertaissuhteita. Ne ovat syvällisempiä ja niihin lapsi sitoutuu syvemmin kuin vertaissuhteeseen. Ystävyteen kuuluu elementtejä kuten vastavuoroisuus ja positiiviset tunteet. Päiväkoti-ikäiset lapset puhuvat ystävyysuhteista silloin kun jonkun lapsen kanssa voi leikkiä yhdessä sekä jakaa oman mielikuvitus maailmansa. Kuitenkin lastenväliset suhteet ovat hyvin haavoittuvaisia. (Salmivalli 2005, 35–37.)

Lapselle kehittyy jo hyvin varhain kyky ystäväysty. Noin 4-vuotiaana lapsi alkaa ymmärtää ystävyyttä sanan oikeassa merkityksessä. Ystävyuden luomiseen ja sen ylläpitämiseen tarvitaan sosiaalisia taitoja. Ystävyysuhteiden tehtävät ja merkitys vaihtelevat eri-ikäisillä, yhteiset leikit ovat merkityksellisiä pienillä lapsilla. Hyvä ystävä kuvataan sellaisena ihmisenä, jolla on yhteisiä mielenkiinnonkohteita lapsen kanssa. Lapset tunnistavat ystävyysuhteet aluksi auttajina ja myöhemmin tarvittavana resurssina. Ystävyysuhteiden on kuitenkin havaittu auttavan lapsia sopeutumisongelmissaan. (Salmivalli 2005, 37–39.)

Ystävyteenkin liittyy mallioppimisen elementtejä. Jos kaveri haluaa leikkiä päiväkodilla juuri Turtles-leluilla kaveri voi kokea tarvetta leikkiä itsekin juuri niillä leluilla tai kaverukset voivat pukeutua samantyyliisiin vaatteisiin. Myöhemmin ystävyteen liitetään erilaisia teemoja kuten samanlaisuus, vapaaehtoisuus ja molemminpuolisuus. Ystävyys luo lapsille tilanteita jossa he voivat harjoitella sosiaalisia taitoja: tasa-arvoisuutta, saamista ja jakamista. (Kauppila 2004, 139.) Ystävyys opettaa lapselle emootioiden säätelyä, oman vuoron odottamista eli kärsivällisyyttä ja epäitsekkyyttä sekä jakamista. Lapsen tulee jakaa lempilelujaan ystävänsä kanssa, jotta leikkiminen on mahdollista. (Salmivalli 2005, 39.)

Kun lapsen sosiaalisuus on matala, lapsi voi haluta kommunikoida toisten lasten kanssa mutta kokee lähestymisen haasteelliseksi. Lapsille on tärkeää päiväkodilla se mitä muut

lapset tekevät. Lapset liittyvät yhteisiin tekemisiin ja ottavat mallia toisiltaan, oppien toisiltaan. Matalan sosiaalisuuden omaavien lasten kanssa aikuisen roolina olisi tukea lapsen halua olla toisten kanssa, kannustaa ja antaa lapselle positiivista palautetta toiminnastaan. (Strandell 1995, 75–76.) Omat haasteensa lasten vertaissuhteille luo vuoroahoito. Lasten hoitoajat ovat hyvin yksilölliset, joten kavereiden kanssa vietetty aika voi olla hyvinkin vaihteleva. Päiväkodin työntekijöiden tehtäviin kuuluu lasten keskinäisten suhteiden tukeminen ja lasten rohkaiseminen leikkimiseen muiden lasten kanssa.

4.3 Suhteet päiväkodin aikuisiin

Lapsi luo yleensä ensisijaisen ja tärkeimmän kiintymyssuhteen omaan vanhempansa, mutta myöhemmin lapselle tulevat tärkeiksi suhteet sukulaisiin, ystäviin ja päiväkodin henkilökuntaan. Lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa aikuisella on suurempi vastuu kuin lapsella, koska aikuisella on paljon enemmän elämäkokemusta ja ymmärrystä. Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus määrittellään tärkeimmäksi varhaiskasvatuksen laatua määrittäväksi kriteeriksi. Se miten aikuinen toimii, vaikuttaa lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin sekä siihen kuinka sitoutunut lapsi on toimintaan. (Kalliala 2008, 67.) Tästä syystä aikuisen tulee huolehtia siitä että lapsi tulee kohdatuksi aidosti ja saa turvaa aikuiselta kaikissa tilanteissa.

Lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa on tärkeää emotionaalisesti läsnä oleva vuorovaikutus. Lapset aistivat herkästi aikuisen ilmeitä ja eleitä, joten olisi tärkeää että aikuinen kykenee ilmaisemaan positiivisia ja aitoja tunteita lapselle. Tässä astuu kuvaan aikuisen sensitiivisyys eli kyky reagoida ja tunnistaa lapsen tunnetilat on erittäin tärkeää lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. Aikuisen tulisi olla emotionaalisesti lapsen saatavilla päiväkodillakin (Salo 2012, 91–95).

Kasvattajan lasta tukeva toiminta muodostuu kolmesta eri perustekijästä jotka ovat stimulaatio, sensitiivisyys ja autonomia. Stimulaatio tarkoittaa että kasvattaja tukee lapsen mielikuvitusta ja opettaa lapselle uusia tietoja ja taitoja, mikä puolestaan luo lapselle uutta materiaalia ajatteluun. Sensitiivisyys puolestaan tarkoittaa herkkyyttä ymmärtää ja tunnistaa lapsen tarpeita, tunteita ja vastata niihin. Autonomia puolestaan on kasvattajan

omaa kykyä antaa aikaa lapsen omaehtoiselle toiminnalle. Nämä tekijät määrittävät olevan tärkeitä lapsen hyvän kehityksen tukemiselle. (Kalliala 2008, 68.)

Täytyy muistaa että alle kouluikäinen lapsi vasta opettelee vuorovaikutusta ja sosiaalisia taitoja, joten se on myös lapselle kuluttavaa. Lapsia tulee suojella päiväkodilla liian suurelta vuorovaikutussuhteiden määrältä. Pienryhmässä lapsen on turvallista toimia omalla persoonallaan ja hän hallitsee tilannetta paremmin. Ujojen lasten on myös helpompi toimia pienryhmässä kun lapsia on paljon vähemmän. Aikuisen on helpompi havainnoida ja antaa enemmän yksilöllistä aikaa jokaiselle lapselle pienryhmässä ja kasvattaja kykenee antamaan lapsille tukea sellaisissa asioissa kun lapset sitä tarvitsevat ja näin myös lapsi saa kokemuksen siitä että hänet huomioidaan ja kohdataan aidosti. Pienryhmä kaiken kaikkiaan mahdollistaa paremman vuorovaikutussuhteen kaikkien lasten ja aikuisen välille (Mikkola & Nivalainen 2009, 19–33.)

5 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

5.1 Tutkimuskysymys ja muut tutkimukset aiheesta

Opinnäytetyöni tavoitteena on lisätä tietoa lasten sosiaalista suhteista ja taidoista vuoropäiväkodissa työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyössäni selvitän myös sitä, miten vuorohoitoa voisi parantaa työntekijöiden näkemysten pohjalta niin, että se tukisi lasten sosiaalisia taitoja vielä paremmin sekä miten työntekijöiden mielestä sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot näyttävät vuorohoidossa. Tutkimuksen kohteena ovat päiväkodin työntekijät ja heidän näkemyksensä lasten sosiaalista taidoista ja suhteista. Opinnäytetyön varsinainen kohderyhmä ovat vuorohoidossa olevat lapset.

Vuorohoito on yleistynyt hoitomuoto ja sen tarve kasvaa koko ajan työelämän ja erilaisen elämän muutosten takia. Silti vuorohoidosta on tehty yllättävän vähän tutkimuksia. Opinnäytetöitä ja graduja kuitenkin löytyy. Jaakkola ja Takkinen (2011) tutkivat opinnäytetyössään vanhempien kokemuksia lapsen psykososiaalisesta kehityksestä vuoropäiväkodissa. Tutkimus toteutettiin kahdessa vuoropäiväkodissa avoimilla kyselylomakkeilla. Tutkimusmetodina toimi induktiivinen sisällönanalyysi. Jaakkolan ja Takkinen opinnäytetyö tutkimuksessa selvisi, että vanhemmat kokevat vuoropäiväkodin turvalliseksi lapsilleen hoitajien aidon kiinnostuksen, hyvän auktoriteetin ja lasten tunneilmaisujen takia. Turvattomaksi päiväkotiympäristön tekee epäsäännöllinen päivärytmi, lapsiryhmän suuruus ja hoitajien vaihtelevuus.

Ronkainen (2013) tutkii opinnäytetyössään Simpukan päiväkodin kokemuksia vuorohoidosta, lasten epäsäännöllisiä hoitoajoista sekä kaveri- ja aikuissuhteista vuoropäiväkodissa. Tavoitteena Ronkaisen opinnäytetyössä on selvittää, miten lapset kokevat iltta-, viikonloppu- ja yöhoidon sekä miltä lapsista tuntuu kun ympärillä kaveri- sekä aikuisuhteet vaihtelevat paljon. Tutkimuksen aineisto on kerätty temahaastattelulla ja aineisto on analysoitu teemoittain. Tutkimustuloksissa selvisi, että lapset pitävät päiväkotia Simpukkaa turvallisenä ja mieluisana paikkana. Parhaana asiana päiväkodilla lapset kokivat kaverisuhteet ja yhdessä leikkimisen. Iltta-, viikonloppu- ja yöhoidosta oli vaihtelevia vastauksia. Lapset kokivat iltahoidon mielekkäämpänä ja yöhoidon ikävämpänä.

Tuloksissa ilmeni myös, että lasten yksilölliset tarpeet tulivat huomioituiksi vuoropäiväkodin vaihtelevista hoitoajoista ja vaihtuvuudesta huolimatta.

Leppänen ja Malmi (2013) perehtyvät opinnäytetyössään puolestaan päiväkodin henkilökunnan näkemyksiin lapsen ja kasvattajan välisestä vuorovaikutuksesta päiväkodissa. He käsittelevät opinnäytetyössään myös lapsen turvallisuuden tunnetta ja sen merkitystä vuorovaikutuksen näkökulmasta. Opinnäytetyö oli laadullinen ja aineistonkeruu menetelmänä toimivat teemahaastattelut. Haastattelujen perusteella lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus oli tärkeä tekijä ja sen lisäksi kasvattajien mukaan vuorovaikutuksessa korostui kunnioitus, lapsen yksilöllisyys, hyväksyminen ja turvallisuus. (Leppänen & Malmi 2013, 2.)

Vuorohoitoa ja siellä ilmeneviä teemoja on erilaisten opinnäytetyön merkeissä tutkittu. Useampi opinnäytetyö vuorohoidosta on tehty haastattelun avulla kun taas puolestani omassa opinnäytetyössäni käytin tutkimusmetodina kyselyä. Opinnäytetyössäni keskityn työntekijöiden näkökulmaan, miten työntekijälle näkyy lasten sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot. Oma opinnäytetyöni avartaa sosiaalisten taitojen ja suhteiden näkökulmaa vuorohoidossa, erityisesti alan ammattilaisten näkökulmasta. Opinnäytetyö toteutettiin kolmeen eri päiväkotiin, joten kohderyhmiä on useampia. Tämä tuo opinnäytetyön selvitykseen uutta näkökulmaa kun jokaisessa päiväkodissa on erilaisia tapoja ja rutiineja.

5.2 Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppaneita minulla oli yhteensä kolme. Peipohjan päiväkoti Kokemäellä, Päiväkoti rinkeli Raumalla sekä Mesikämmenen päiväkoti Porissa. Kaikissa päiväkoedeissa tarjotaan vuorohoitoa. Porin päiväkoti Mesikämmen tarjoaa hoitoa kello 5.30 – 22.30 välisenä aikana, arkipäivisin. Päiväkodissa toimii kuusi ryhmää, joista kaksi ryhmää toimii päiväkodin sivupisteessä. Mesikämmenen päiväkodissa tarjotaan hoitoa 9kk – kuusivuotiaille lapsille. Päiväkodissa toimii myös yksi integroitu erityisryhmä.

Päiväkoti Rinkeli toimii Raumalla. Päiväkodissa tarjotaan hoitoa alle kouluikäisille lapsille sekä vuorohoitoa tarvitseville esikoululaisille. Päiväkoti on auki kellon ympäri tarvittaessa myös viikonloppuisin. Peipohjan päiväkotitoiminta sijaitsee Kokemäellä. Päiväkodissa hoidetaan yhdeksänkuukautisia – viisivuotiaita lapsia. Päiväkodissa toimii viisi ryhmää, joista yksi toimii eri tiloissa. Peipohjan päiväkodissa tarjotaan ilta- ja viikonloppuhoitoa perheiden tarpeen mukaan.

5.3 Tutkimuksen aikataulu

Aloitin opinnäytetyön suunnittelun alkusyksyllä 2015 ja hyvin pian minulle selkeytyi kuva vuorohoitoon liittyvästä opinnäytetyöstä. Opinnäytetyöni aiheen valintaa ohjasi lastentarhanopettajan pätevyyden suorittaminen sosionomi (AMK)-tutkinnon ohella. Syksy 2015 oli aiheen määrittelyä ja tarkentamista sekä tutkimusmenetelmien ja toteutuksen suunnittelua. Syksy meni myös kirjallisuuden etsimisessä. Joulukuussa aihe oli vakiintunut ja olin esittänyt muille oman tutkimussuunnitelmani. Kysyin syksyllä kolmelta eri päiväkodilta kiinnostusta opinnäytetyöni yhteistyökumppaniksi. Yhdessä päiväkodissa korostettiin sitä kuinka hienoa, että keskitytään vuorohoidon näkökulmaan. Keväällä oli teorian tutkimisen aikaa ja samaan aikaan suunnittelin kyselyä. Kuitenkin lopulta kävi niin että kyselyn suunnittelu lohkaisi keväästä isomman työn ja kyselyn pohjalta seurasi teoreettisen viitekehyksen kokoaminen kyselyn ympärille. Tammi – helmikuun aikana sain myös sopimukset ja tutkimusluvut yhteistyötahojen kanssa tehtyä.

Keväällä huhtikuussa sain lopulta kyselylomakkeeni työstettyä loppuun ja lähetin ne saman tien päiväkodeihin. Annoin kaikille päiväkodeille noin kaksi viikkoa aikaa kyselyn vastaamiseen. Kyselyt palautuivat minulle määräajassa. Toukokuussa käsittelin saamani kyselytulokset ja kirjoitin opinnäytetyössäni käyttämään teoriaa kevään ja kesän aikana. Syksyllä jatkoin teorian kirjoittamista ja opinnäytetyön viimeistelyä, tarkoituksena saada se valmiiksi lokakuun loppuun mennessä.

5.4 Kyselylomake

Kyselylomakkeen suunnittelussa tulee huomioida hyvin moni asia. Lomakkeen pituus ei saa olla kovin pitkä, koska liian pitkä kysely vähentää vastaamishalua. Kyselyn pitää olla lyhyt, yksinkertainen ja selkeä, jotta vastaamishalu pysyy korkeana. Liian vaikealukuinen ja monimutkainen kysely vähentää halua vastata. Kysymysten järjestys sekä asettelu ovat myös olennaisia asettelussa. Helpoimmat kysymykset tulee sijoittaa kyselyn alkuun ja haastavimmat loppuun. (Virtuaali-ammattikorkeakoulu, 2007.)

Kyselyni koostui 12 monivalintakysymyksestä ja neljästä avoimesta kysymyksestä. Kaksi avointa kysymystä ja kaksi monivalintakysymystä koskivat henkilötietoja. Monivalintakysymykset saattavat helpottaa vastaajaa jo valmiilla vaihtoehdoilla, mutta voivat myös rajoittaa vastaajaa. Jos vastaaja ei koe löytävänsä oikeaa vastausvaihtoehtoa jo valmiista vaihtoehdoista. Avoimet kysymykset antavat vastaajalleen mahdollisuuden sanoa oma mielipiteensä, eikä ehdota valmiita vastauksia vastaajalle.

Päiväkodeilla oli noin kaksi viikkoa vastausaikaa. Päiväkodin työntekijät vastasivat kyselyyn ja palauttivat vastaukset jo maksettuun palautuskuoreen, joka laitettiin postiin. Postikyselyyn etuna on sen nopeus ja helpohko aineiston kerääminen. Suurin ongelma postikyselyissä on yleensä kato. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki vastaajat eivät syystä tai toisesta vastaa kyselyyn. Jos kysely lähetetään erityisryhmille eli tässä tapauksessa päiväkodin henkilökunnalle, on vastausprosentti korkeampi. Vastausprosenttia nostaa se, että aihe on vastaajien mielestä tärkeä tai ajankohtainen. Sattumanvaraisella otoksella tehty tutkimus ei välttämättä kohtaa oikeaa porukkaa, joten vastausprosentti voi jäädä hyvin pieneksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 196–201.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Kyselystä vastauksiin

Annoin päiväkodeille kaksi viikkoa aikaa vastata ja vastaukset palautuivat minulle määrääjässä. Yhteensä 36 lähetetystä kyselystä 22 palautui, joten vastausprosentiksi tuli 61 %. Kaiken kaikkiaan kyselyyn vastasi yhteensä yhdeksän lastentarhanopettajaa ja yksitoista lastenhoitajaa. Kaksi työntekijää jätti mainitsematta oman työnimikkeensä. Lähettäessäni kyselyt päiväkotiin toivomukseni oli, että jokaisesta ryhmästä kyselyyn vastaisi vähintään yksi lastentarhanopettaja ja yksi lastenhoitaja. Tämä siksi, että lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja voivat katsoa asioita eri näkökulmasta. Yleensä lastentarhanopettaja keskittyy pääsääntöisesti pedagogiseen puoleen ja lastenhoitaja hoidolliseen ja käytännön arkeen. Lastenhoitajat tekevät myös yleensä vuoropäiväkodissa ns. ääri-työvuorot. Ääri-työvuorot ovat olennaisia opinnäytetyöni kannalta, koska juuri niissä vuoroissa tapahtuvat sosiaaliset suhteet ja sosiaalisten taidot ovat juuri ne mitä tarkastelen opinnäytetyössäni. Illoissa ja viikonlopuissa on vähemmän lapsia hoidossa, jolloin sosiaalisten taitojen ja sosiaalisten suhteiden erilaisuus korostuu.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Pyrin koko opinnäytetyöprosessin aikana toimimaan eettisten normien rajoissa. Tiedonhankinnassa tulee muistaa noudattaa hyviä pelisääntöjä eli tiedonhankintamenetelmiä ja niin että tutkimusmenetelmät on yleisesti hyväksytyjä. Tärkeää on myös kirjoittaa rehellisesti ja lähdeviitteitä käyttäen kun lainaa toisten tutkijoiden tekstiä. (Vilka 2005, 30.) Ennen kyselyn lähettämistä, pyysin kaikkien kolmen päiväkodin varhaiskasvatuspäälliköiltä kirjallisen tutkimusluvan opinnäytetyötäni varten. Jokaisesta päiväkodista sain myöntävän vastauksen. Korostin kyselyssäni, että tutkimus tehdään anonymisti. Opinnäytetyössäni en tule mainitsemaan työntekijöiden nimiä tai mistä näistä kolmesta päiväkodista he työskentelevät. Korostin kuitenkin että yhteistyökumppani päiväkodit tullaan julkaisemaan. Tulokset olen käsitellyt luottamuksellisesti niin, että vastauksia en ole näyttänyt/luovuttanut ulkopuolisille.

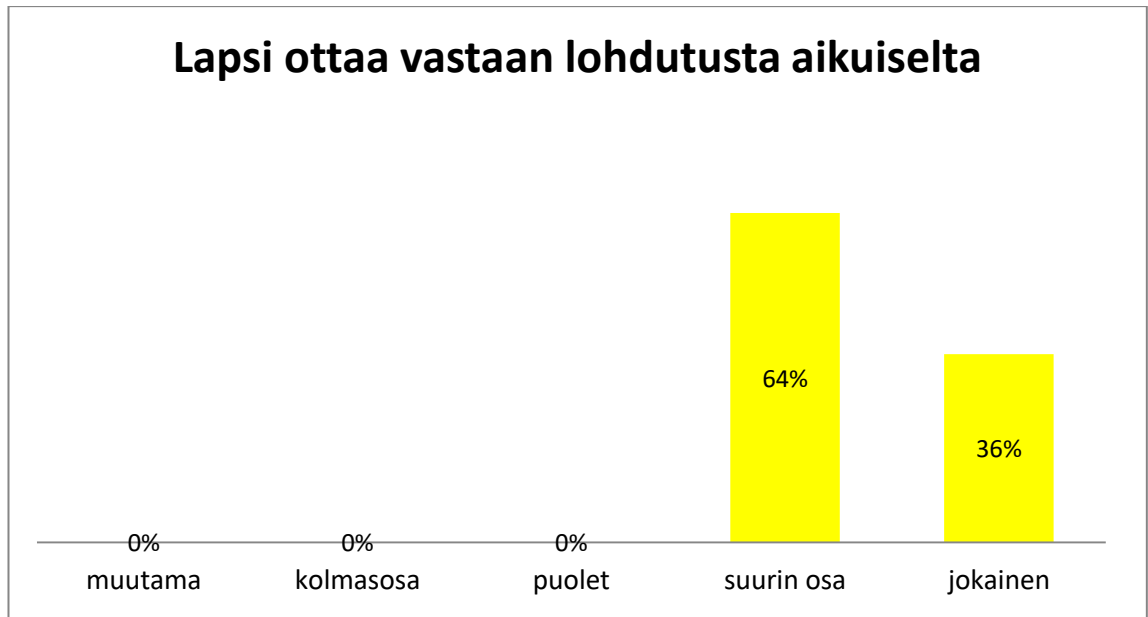
Luotettavuus eli reliabiliteetti puolestaan tarkoittaa tulosten tarkkuutta vastata kyselyn tarkoitukseen. Toteutin opinnäytetyöni objektiivisesti eli en vaikuttanut millään tavalla vastaajien vastauksiin. Kysely oli jokaiseen päiväkotiin samanlainen. Opinnäytetyön luotettavuutta lisää se, että olen päiväkodilta saamani vastaukset käsitellyt niiden alkuperäisessä muodossa. Tarkoitan tällä sitä, etten ole muokannut päiväkodin työntekijöiden vastauksia. Tämän lisäksi olen käsitellyt kyselyn vastaukset useasti.

Virheitä tutkimuksen luotettavuudessa syntyy helposti kun vastaaja esimerkiksi ymmärtää jonkin kysymyksen väärin tai tutkija tekee virheitä tuloksia kirjatessaan. Tutkimuksen pätevyys ja luotettavuus yhdessä luovat tutkimukselle kokonaisluotettavuuden. (Vilka H, 2005, 161–162.) Tutkimustuloksia tarkastellessani huomasin, että tietyt kysymykset olisi ollut parempi ilmaista tarkemmin, esimerkiksi kaaviossa viisi selvitetään miten lapsi ottaa vastaan palautetta toiminnastaan. Tässä kohtaa en ollut kysymyksessä eritellyt palautteen laatua. Lapsen saama palaute voi tarkoittaa positiivista, negatiivista tai rakentavaa palautetta. Tämän tarkentaminen olisi lisännyt opinnäytetyöni tulosten luotettavuutta.

6.3 Monivalintakysymyksiä tulokset

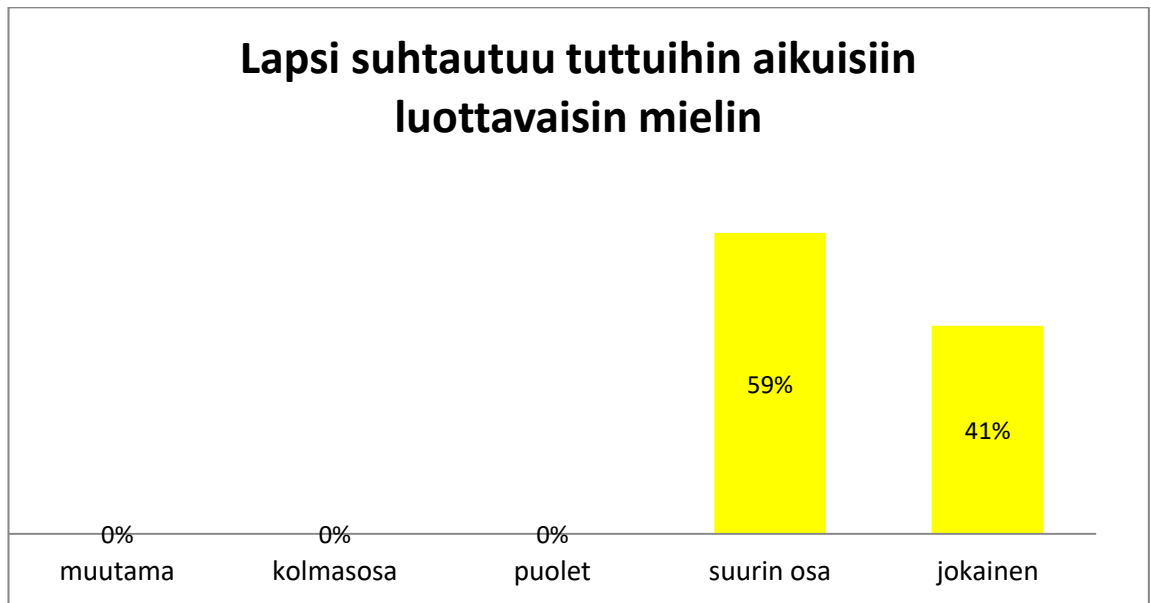
Monivalintakysymyksiä oli yhteensä kaksitoista, joista kaksi koski henkilötietoja. Vastausvaihtoehtoja oli yhteensä viisi, jotka olivat *muutama, kolmasosa, puolet, suurin osa* ja *jokainen*. Asteikkona toimi järjestysasteikko, jonka avulla pystyin luokittelemaan vastaukset. Monivalintakysymyksiin kaikki vastaajat olivat vastanneet. Monivalintakysymykset käsitelivät vuorohoidossa olevien lasten sosiaalisia taitoja ja sosiaalisia suhteita.

Järjestysasteikko eli ordinaalisasteikko ilmaisee mitattavan asian luonnollista järjestystä. Asteikko ei kerro järjestyssijojen välisistä etäisyyksistä. (Uusitalo 2001, 83). Opinnäytetyöni kannalta järjestysasteikko tuntui luontevimmalta ja parhaimmalta vaihtoehdolta. Järjestysasteikolla voidaan mitata laadullisia ominaisuuksia, joita tutkimuksessani selvitän.

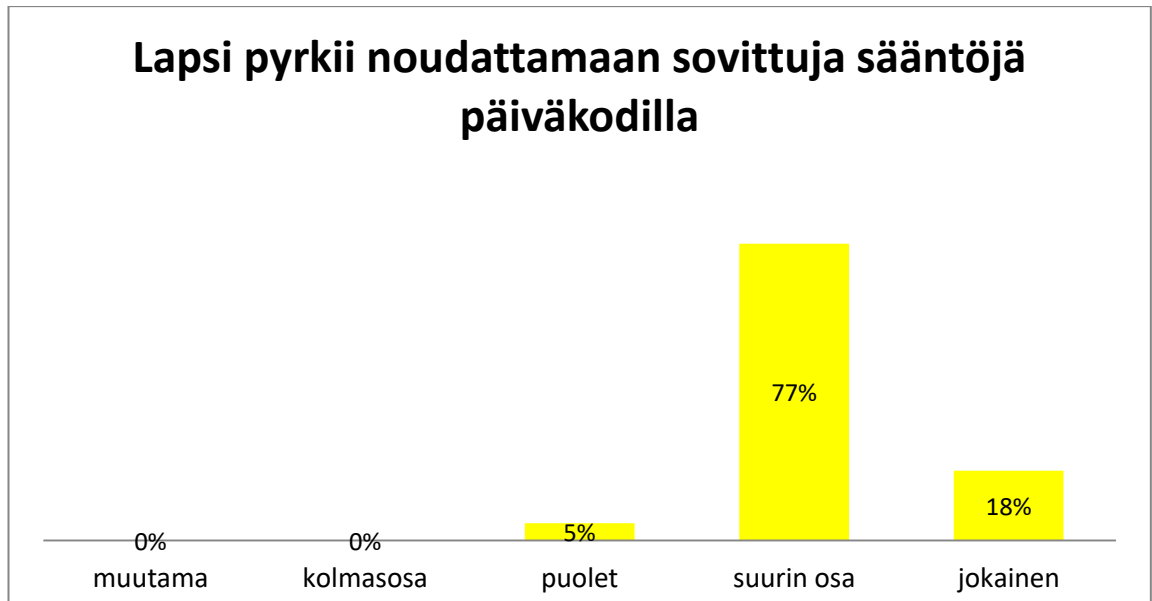
Kaavio 1: Lapsi ottaa vastaan lohdutusta päiväkodin aikuiselta

Kaaviossa numero yksi selvittää työntekijöiden näkemyksiä siitä miten lapset ottavat vastaan lohdutusta päiväkodin aikuiselta. Kaaviossa näkyykin, että lapsista suurin osa tai kaikki heistä antavat päiväkodin aikuisten lohduttaa heitä kun lapsi kaipaa lohdutusta. Pieni lapsi on suhteessa hoitajaansa se riippuvainen osapuoli eli lapsi tarvitsee enemmän hoitajaansa kuin hoitaja lasta.

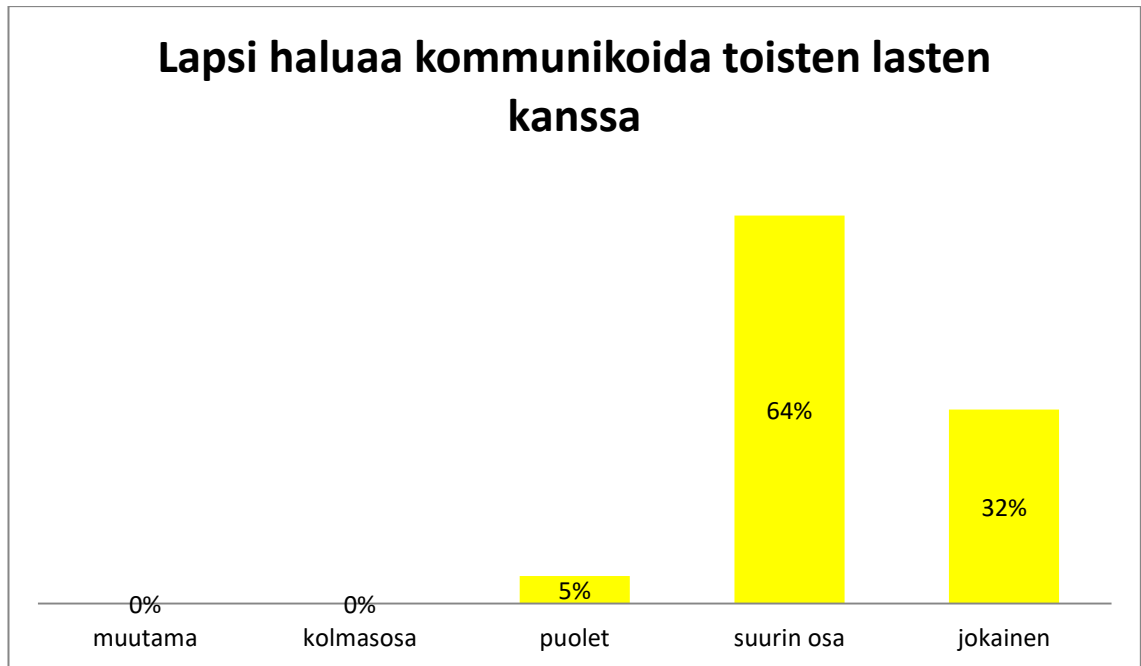
Kaavio 2: Lapsi suhtautuu päiväkodilla tuttuihin aikuisiin luottavaisin mielin

Toinen kysymys koski lapsen suhtautumista päiväkodin tuttuihin aikuisiin. Suurin osa kyselyyn vastanneista työntekijöistä oli sitä mieltä, että lapset luottavat tuttuihin aikuisiin päiväkodissa ja loput vastanneista oli sitä mieltä, että jokainen lapsi suhtautuu tuttuihin aikuisiin luottavaisin mielin. Kysymyksellä pyrin selvittämään, miten lapset kokevat aikuiset päiväkodilla, onko lapsilla lämmin ja hyvä kiintymyssuhde päiväkodin aikuisiin.

Kaavio 3: Lapsi pyrkii noudattamaan sovittuja sääntöjä päiväkodilla

Kuten kaaviossa numero kolmessa on kuvattu, vastaajat ovat pääsääntöisesti sitä mieltä, että suurin osa lapsista pyrkii noudattamaan sovittuja sääntöjä päiväkodissa. Kuitenkin yksi vastaaja on sitä mieltä että vain puolet lapsista pyrkii noudattamaan sääntöjä päiväkodilla.

Kaavio 4: Lapsi haluaa kommunikoida toisten lasten kanssa päiväkodilla

Kaaviossa numero neljä näkyy, että yli puolet vastaajista on sitä mieltä, että suurin osa tai jokainen lapsi haluaa kommunikoida muiden lasten kanssa. Kuitenkin yksi vastaaja oli sitä mieltä, että vain puolet lapsista haluaa kommunikoida toisten lasten kanssa.

Kaavio 5: Lapsi ottaa vastaan palautetta toiminnastaan

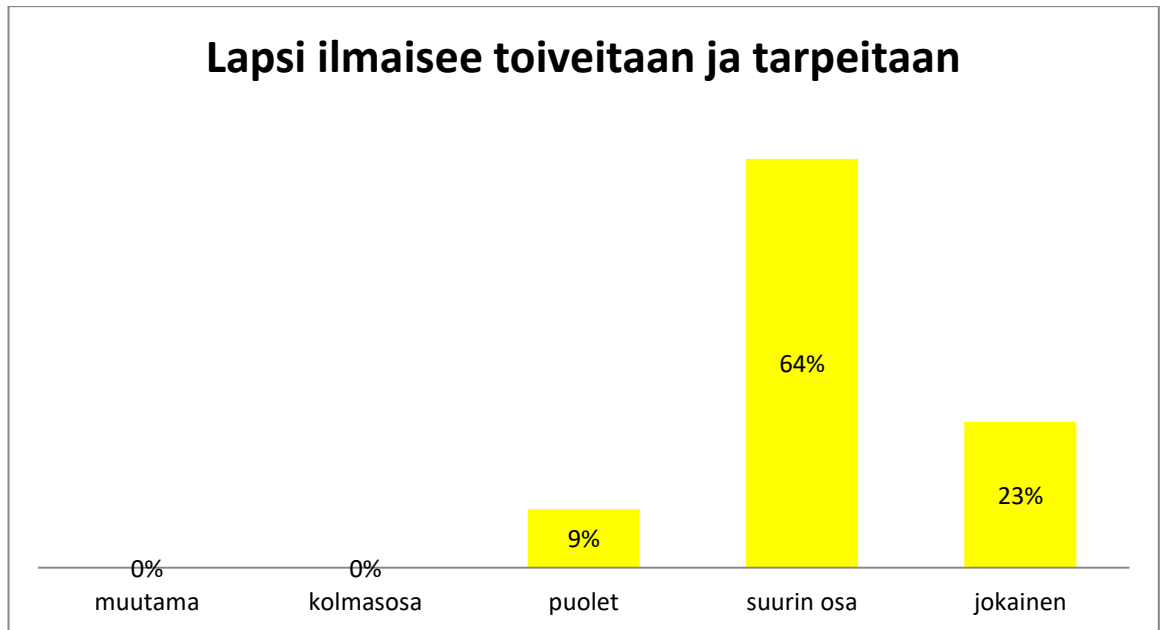
Kaavio numero viidessä selvitetään miten lapsi ottaa palautetta vastaan omasta toiminnastaan. Tämän kysymyksen vastauksissa on hajontaa. Epäonnistumisen ja onnistumisen kokemukset ohjaavat lapsen kokemusta sosiaalisista taidoista. Positiivinen palaute ohjaa lasta toimimaan tavalla, josta lapsi saa kiitosta.

Kaaviota tulkittaessa ilmeni, että en ollut tarkasti määritellyt kysymystäni. Kysymyksessä en määritellyt tarkasti lapsille annetun palautteen laatua eli onko kyseessä ollut positiivinen, negatiivinen vai rakentava palaute. Suuri hajonta vastauksissa voisi perustua siihen, että palautteen laatu on epämääräinen. Sen lisäksi suuri hajonta vastauksessa olisi seurausta myös siitä, että lapset ovat saattaneet saada negatiivista tai rakentavaa palautetta aikuisilta.

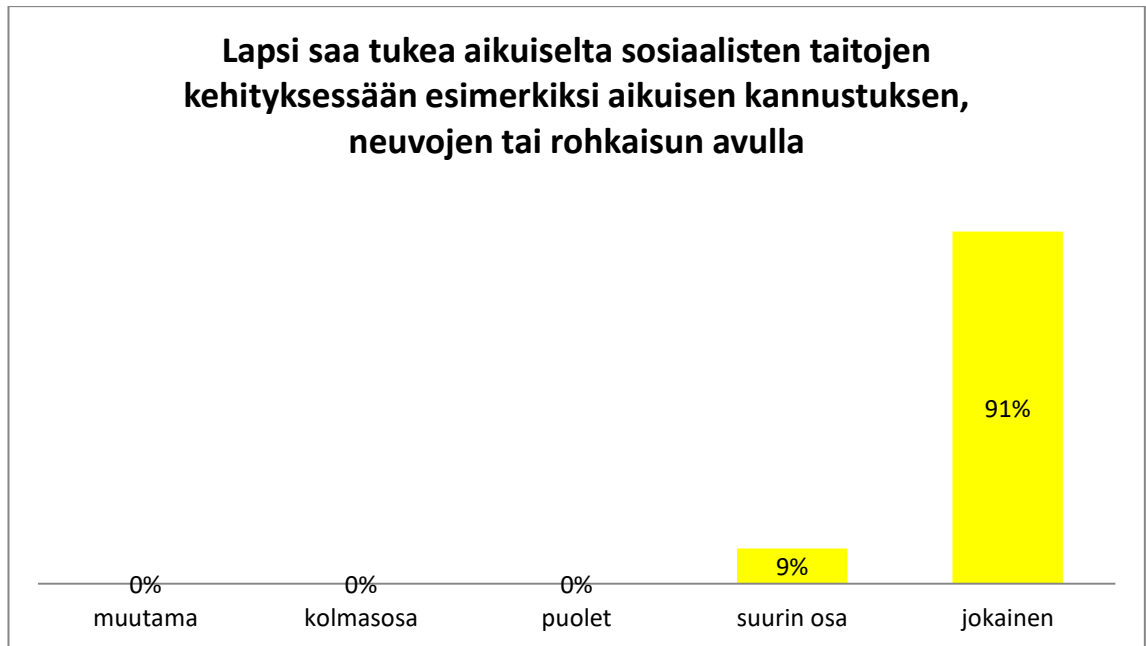
Kaavio 6: Lapsi ilmaisee omia tunteitaan

Kaaviossa numero kuusi, selvitetään miten lapsi ilmaisee omia tunteitaan päiväkodilla. Kyselyssä selvisi että suurin osa tai kaikki lapsista näyttävät omat tunteensa päiväkodilla, kuitenkin yksi vastaaja oli sitä mieltä, että vain puolet näyttävät tunteensa päiväkodilla.

Kaavio 7: Lapsi ilmaisee toiveistaan ja tarpeistaan päiväkodilla

Kaavio numero seitsemässä selvitetään miten lapsi ilmaisee omia toiveita ja tarpeitaan päiväkodilla. Kaaviota seitsemän tulkittaessa ilmeni, että suurin osa lapsista ilmaisee päiväkodilla toiveita ja tarpeitaan. Kuitenkin vastauksissa oli hajontaa. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että vain puolet lapsista ilmaisee toiveita ja tarpeitaan.

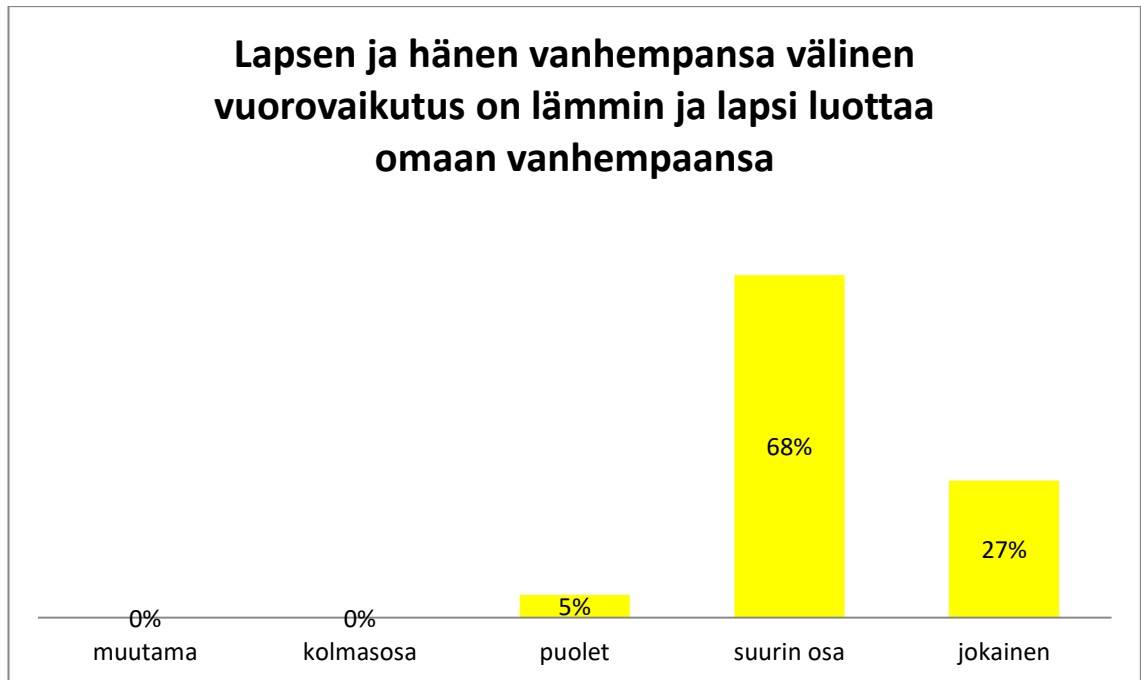
Kaavio 8: Lapsi saa tukea aikuiselta sosiaalisten taitojen kehityksessään esimerkiksi aikuisen kannustuksen, neuvojen tai rohkaisun avulla

Kaavio kahdeksan tarkastelee työntekijöiden panosta lasten sosiaalisiin taitoihin. Lähes jokainen vastaaja oli sitä mieltä, että lapset saavat päiväkodin aikuisilta tukea sosiaaliseen kehitykseen. Ainoastaan kaksi vastaaja oli vastannut, että suurin osa lapsista saa tukea.

Kaavio 9: Lapsi lähtee pääsääntöisesti mukaan yhteisiin ryhmäleikkeihin, vaikka leikkikaverit eivät olisikaan samasta ryhmästä kuin lapsi itse.

Kaavio numero yhdeksässä tarkastellaan miten lapsi lähtee mukaan yhteisiin ryhmäleikkeihin päiväkodilla, kun lapsi ryhmät ovat sekoittuneet. Kaaviosta huomaa, että kukaan vastaajista ei ollut sitä mieltä, että jokainen vuorohoidossa oleva lapsi lähtisi mukaan yhteisiin ryhmäleikkeihin vaikka leikkikaverit eivät olisikaan samasta ryhmästä. Kaikki vastaukset olivat jakautuneet *suurin osa* ja *puolet* lapsista välille.

Kaavio 10: Lapsen ja hänen vanhempansa välinen vuorovaikutus on lämmin ja lapsi luottaa omaan vanhempansa

Kaaviossa numero kymmenessä tarkastellaan lapsen ja hänen vanhempansa välistä vuorovaikutusta. 68 % vastaajista oli sitä mieltä, että suurin osa lapsista luottaa omaan vanhempansa. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että vain puolet.

6.4 Avointen kysymysten tulokset

Avoimia kysymyksiä oli kyselyssäni yhteensä neljä, joista kaksi koski henkilötietoja: ammattinimikettä ja työvuosiavuoropäiväkodissa. Kaksi viimeistä avointa kysymystä liittyvät sosiaalisiin taitoihin. Yhdessä kysymyksessä kysytään, mitkä asiat vuorohoidossa tukevat lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä ja toisessa kysymyksessä kysytään, millä eri keinoin vuorohoito voisi paremmin tukea lasten sosiaalisten taitojen kehitystä.

Halusin ottaa kyselyyni avoimia kysymyksiä, jotta vastaajat eli päiväkodin työntekijät saavat ilmaista myös ajatuksiaan ja tuoda omia kehittämisideoita julki. Suurin osa vastaajista oli vastannut avoimiin kysymyksiin, mutta kolme oli jättänyt niihin vastaamatta. Vastaukset olivat erilaisia. Osa vastauksista oli niin kattavia, että kyselylomakkeen rivitila ei riittänyt.

Avoimet kysymykset käsittelin sisällönanalyysiin avulla. Sisällönanalyysi määritellään perusanalyysimenetelmäksi kun tehdään laadullista tutkimusta, koska sen avulla voidaan tutkia erilaisia sisältöjä. Aloitin sisällönanalyysin redusoinnilla eli pelkistämällä. Tämä tarkoittaa, että poimin opinnäytetyöstäni ne asiat, jotka vastasivat suoranaisesti avoimiin kysymyksiin. Seuraava vaihe oli klusterointi eli ryhmittely. Etsin aineistoista samankaltaisia vastauksia eli samanlaisia teemoja. Tuomi ja Sarajärvi (2009) kuvaavat teemoittelua menetelmäksi, jonka avulla etsitään tiettyä teemaa vastaavia näkemyksiä. Lopulta jäljellä jäi neljä erilaista teemaa, joiden pohjalta käsittelin kysymykset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93-110.) Kuvaileva sisällönanalyysin tarkoitus on tiivistää, jäsentää ja kuvata tutkimuskohdetta. Sen tarkoitus ei ole etsiä syitä tai seurauksia. Kuvailevan sisällönanalyysin avulla voidaan kuvata tilanteita, tapahtumia sekä ilmiöitä. (Virtuaali ammattikorkeakoulu, 2007.)

Kysymys 1. Mitkä asiat vuorohoidossa tukevat lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä?

Kysymykseen oli selkeästi löydetty useita näkemyksiä. Aikani luettua vastauksia kykenin erottamaan vastauksista neljä eri teemaa, jotka ovat: *henkilökuntaan liittyvät tekijät, pysyvyys, lapsen sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tekijät sekä leikinohjaus.*

Henkilökuntaan liittyvissä asioissa koettiin tärkeäksi, että paikalla on tarpeeksi henkilökuntaa. Vuorohoito itsessään tarvitsee runsaasti työntekijöitä, koska päiväkodin aukioloajat ovat pitkät. Työntekijöiltä vaaditaan myös paljon joustamista työaikojen kanssa, koska lasten hoitoaikoihin voi tulla äkillisiä muutoksia näin vaikuttaen työntekijöiden työvuoroihin. Toisena asiana henkilökuntaa koskevissa asioissa ilmeni aikuisten oma asennoituminen sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Sosiaaliset taidot ovat keskeiset taidot nykyajan elämässä selviytymiseen, joten niiden merkitystä ei voi liikaa korostaa. Aikuisen tehtävä on tukea lasta niiden harjoittelussa. Aikuisen tulisi kannustaa lasta kertomaan omista tunteista ja ilmaisemaan omia mielipiteitään keskusteluissa, jos lapsella on halu ilmaista mielipiteitään.

Toinen teema, joka vastauksista nousi, oli **pysyvyys**. Pysyvyydellä tarkoitettiin hoitoaikojen pysyvyyttä. Lasten hoito-ajat pysyisivät samana eikä niitä muutettaisi viime hetkellä. Yleensä vanhempien tulee toimittaa työvuorolistansa noin 1-2 viikkoa ennen hoidon tarvetta, jotta päiväkodilla tiedetään aamu-, ilta- ja yöhoidon tarve. Pysyvyydellä haettiin vastauksissa myös sitä, että oman ryhmän tutut aikuiset olisivat mahdollisimman paljon oman ryhmänsä lasten kanssa. Erittäin tärkeäksi koettiin tuttujen aikuisten läsnäolo. Varsinkin alle kolmevuotiaiden kanssa säännöllinen päivärytmi ja tuttujen päiväkodin aikuisten läsnäolo olivat tärkeitä asioita vastaajien mielestä.

Kolmas teema, joka vastauksista nousi oli **lasten sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tekijät**. Todella monessa vastauksessa leikkikaverien vaihtuvuus ja aikuisten vaihtuvuus koettiin hyvänä asiana sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta. Vastajat kertoivat, että lapset saavat runsaasti uusia sosiaalisia kontakteja vuorohoidossa. Vastauksissa kerrottiin myös, että pienet lapset katsovat mallia isommilta lapsilta ja oppivat sitä kautta toimimaan ja tekemään perässä. Vastavuoroisesti isommat lapset oppivat toimimaan esimerkillisesti pienempien lasten läsnä ollessa. Työntekijät kokivat myös hyväksi sen,

että iltaisin on paljon vähemmän lapsia. Lapset saavat silloin enemmän yksilöllistä huomiota aikuiselta. Yhdessä vastauksessa olikin kerrottu, että iltahoidossa arat ovat rohkeampia ja vilkkaat rauhallisempia.

Neljäs teema vastauksissa oli **leikinhjaus**. Vastauksissa ilmeni, että monelle vastaajista oli tärkeää, että aikuinen on aidosti kiinnostunut ja läsnä lasten leikeissä. Muutamassa kyselyyn vastanneessa lomakkeessa kerrottiin, että heidän vuoropäiväkodissa järjestetään kerran kuukaudessa sellainen päivä, että lapset saavat liikkua päiväkodissa vapaasti ryhmärajojen yli.

Kysymys 2. Miten vuorohoito voisi paremmin tukea lasten sosiaalisten taitojen kehitystä

Vastauksia lukiessani pystyin erottelemaan neljä erilaista teemaa vastauksissa, jotka olivat: *vuorovaikutuksen laadun parantaminen, aikuisen asennoituminen, sosiaalisten taitojen tietoinen opettelu ja pysyvyys.*

Vuorovaikutuksen laadun parantaminen oli nostettu esiin vastauksissa. Vastauksissa kehittämissuhteissa esiintyi se, että aikuisen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota omaan esimerkilliseen toimintaansa.

Toisena teemana vastauksista nousi **aikuisen asennoituminen** lasten sosiaalisten taitojen kehitykseen. Useassa vastauksessa korostettiin sitä, että aikuisen tulisi näyttää hyvää esimerkkiä lapsille sosiaalisista taidoista. Kehittämissuhteena ehdotettiin sitä, että vuorohoidossa lasten sosiaalisten taitojen kehitystä voitaisiin tukea aikuisen asennoitumisen avulla. Tärkeäksi koettiin vastauksissa myös se, että aikuinen on läsnä lapselle kun lapsi tarvitsee aikuista.

Muutamassa vastauksessa esitettiin ehdotus, että panostettaisiin **sosiaalisten taitojen tietoiseen opettamiseen** entistä enemmän. Yhdessä vastauksessa korostettiin, että henkilökunnan tulisi arvostaa lasten sosiaalisten taitojen kehittämistä. Ehdotettiin tunnetaito-ohjelman käyttöönottoa.

Seuraavana teemana oli **pysyvyys**, joka on todella suuri haaste vuorohoidossa, jossa lapsia ja aikuisia tulee ja menee. Yksi vastaajista mainitsi kiintymyssuhteen tärkeydestä varsinkin alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Yhtenä kehitysehdotuksena annettiin, että kun alle 3-vuotias lapsi siirtyy isompien ryhmään päiväkodin sisällä, yksi ryhmän aikuisista siirtyisi lapsen mukana. Se takaisi lapselle turvaa, jos aikuinen kulkisi mukana uuteen ryhmään. Tämä kuitenkin vastaajan mukaan on haaste vuorohoidossa, koska vuorohoidossa eletään jatkuvasti muutoksessa, jossa lapsia tulee ja menee.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Yhteenvedo johtopäätöksistä

Vuorohoitoa on tutkittu suhteellisen vähän, mutta vuorohoito on kuitenkin kasvamassa epäsäännöllisten työaikojen yleistyessä. Opinnäytetyöni otos on pieni, joten opinnäytetyön perusteella ei voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä. Opinnäytetyön tutkimus on toteutettu kolmen eri päiväkodin henkilöstön vastausten perusteella.

Vuorohoito antaa perheille paljon mahdollisuuksia. Se mahdollista vanhemmille vuorotyössä käymisen ja se antaa lapsille mahdollisuuden luoda monia sosiaalisia suhteita päiväkodilla. Päiväkodin aikuisilla on iltaisin enemmän aikaa lapsille yksilöllisesti kun lapsia on vähemmän paikalla, näin lapset saavat enemmän huomiota aikuiselta.

Lasten sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot näyttäytyvät työntekijöiden mielestä monipuolisina päiväkodin arjessa. Vastauksissa ilmeni, että lapset lähtevät yhteisiin ryhmäleikkeihin hyvin vaihtelevasti. Kuitenkin tulee huomioida lapsen oma temperamentti, lapsi voi olla hyvinkin ujo niin yhteisiin ryhmäleikkeihin lähteminen voi olla haasteellista. Kun taas temperamentiltaan ulospäin suuntautunut lapsi näkee uudet tilanteet mielenkiintoisina ja lähtee innokkaasti mukaan leikkeihin, vaikkei muita lapsia kovin hyvin tuntisikaan.

Lapset luovat suhteita toisiin lapsiin eli vertaissuhteita sekä omissa ryhmissään että lapsiin iltahoidossa. Kun lapsella on hankaluuksia luoda suhteita toisiin lapsiin, on aikuisen tehtävä tukea lasta ja kannustaa. Myös ryhmä ja siihen liittyvät tekijät vaikuttavat suuresti siihen, miten lapsen yksilölliset ominaisuudet ja taipumukset näyttäytyvät. Esimerkiksi ujut lapset voivat vapautua pienessä ja tutussa ryhmässä. Vilkkaat lapset voivat puolestaan olla hyvinkin rauhallisia pienryhmässä.

Ystävyys-suhteiden myötä lapsi oppii esimerkiksi jakamaan omia lelujaan. Lapsi oppii ystävyys-suhteissa vastavuoroisuutta ja sosiaalisia taitoja yhdessä toisten lasten kanssa. Vertaisryhmä päiväkodissa mahdollistaa lapselle sosiaalisia tapahtumia, joiden avulla

lapsi pääsee kartuttamaan omia sosiaalisia taitoja ja kanssakäymistä. Vastauksissa ilmeni, että suurin osa lapsista haluaa kommunikoida toisten lasten kanssa päiväkodissa.

Sääntöjen noudattamisessa päiväkodilla kysymyksen kohdalla esiintyi paljon hajontaa. Tässä kohtaa olisi hyvä muistaa lapsen ikä. Lapset kehittyvät hyvin yksilölliseen tahtiin. Jokaisella ikäkaudella on oma kehitystehtävänsä, jonka lapsi käy läpi ennen kuin etenee seuraavaan kehitysvaiheeseen. Pieni vauva ei kykene vielä ymmärtämään sääntöjä ja niiden merkitystä kuin viisivuotias lapsi.

Vastauksissa ilmeni, että lapset ilmaisevat tunteita ja toiveitaan päiväkodilla hyvin. Emootiot eli tunteet ovat osa lapsen sosiaalista kehitystä sekä sosiaalista kanssakäymistä. Toisten tunteiden huomioon ottaminen sekä tunteiden säätely ovat sosiaalisia taitoja. Se että lapsi ilmaisee tunteensa avoimesti tuttujen aikuisten läsnä ollessa, osoittaa lapsen sosiaalista taitoa sekä luottamusta aikuista kohtaan. Tunteiden säätelyssä yleensä on kyse vahvoista tunteista kuten suuttumus, ilo ja suru, joita lapsi yrittää säädellä parhaansa mukaan. (Salmivalli 2005, 109 – 112.) Aikuisen tehtävä päiväkodilla on ottaa lapsen tunteet vastaan ja tukea lasta tunteiden käsittelyssä.

Vastauksissa ilmeni, että lapset luottavat tuttuihin aikuisiin ja ottavat heiltä vastaan lohdutusta kun he sitä tarvitsevat. Tämä kertoo turvallisesta suhteesta lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välillä. Aikuinen on päiväkodilla lasta varten. Aikuisen tehtävä on reagoida ja tunnistaa lapsen tunnetiloja ja toimia niiden mukaan. Silloin lapsi kokee, että aikuinen on saatavilla kun sitä tarvitaan. (Salo 2012, 9–94.)

Lapsi luo yleensä ensisijaisen kiintymyssuhteensa vanhempansa, hän saa siitä suhteesta turvaa, hoivaa ja lohtua kun hän sitä tarvitsee. Lapsen ja hänen vanhempansa välinen kommunikointi antaa lapselle eväät sekä lähtökohdan tuleviin sosiaalisiin kontakteihin elämän varrella, siksi on tärkeää työntekijöiden tukea lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Lapsi voi luoda myös useita sekundäärisiä kiintymyssuhteita esimerkiksi päiväkodin työntekijöihin. Kun lapsella on turvallinen olo päiväkodissa, hän pystyy rauhassa keskittymään tärkeimpään tehtäväänsä eli leikkimiseen.

Tärkeäksi koettiin myös se, että vanhempien ilmoittamat hoitoajat pysyisivät. Vanhempien ilmoittamien hoitoaikojen perusteella päiväkodin työntekijät järjestävät työvuorot niin, että lapsille voidaan tarjota parhainta mahdollista hoitoa.

7.2 Näkökulma vuorohoidon kehittämiseen

Vuorohoidosta löytyy mielestäni paljon toimivia elementtejä, mutta myös kehitettäviä kohteita. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että lapsen sosiaalisia taitoja ja suhteita tuetaan kyseisissä vuoropäiväkodeissa hyvin.

Sosiaaliset taidot harjaantuvat melkein jo luonnostaan, kun on paljon vaihtelevia aikuisia ja lapsia. Ilta ja yö hoidossa olevat lapset voivat olla useammasta ryhmästä eli lapsiryhmät sekoittuvat. Lapset pääsevät harjoittelemaan monipuolisia vuorovaikutustilanteita toistensa kanssa. Vaihtelevat ihmissuhteet voivat olla uhka alle 3-vuotiaan kiintymyssuhteelle. Kaverit voivat olla vieraita samoin kuin vuorossa oleva aikuinen, jolloin lapsi saattaa kokea turvattomuutta tai hämmennystä. Kuitenkin tulee muistaa, että päiväkotiympäristö luodaan mahdollisimman turvalliseksi ja viihtyisäksi lapsille.

Vuorovaikutuksen laadussa on kyse myös aikuisten ja lasten välisestä vuorovaikutuksesta ja se on oleellisessa asemassa vuorohoidossakin. Avoin vuorovaikutus päiväkodilla on tärkeää, jotta lapsi oppii ilmaisemaan itseään rakentavasti. Aikuisen tulee näyttää lapselle esimerkkiä hyvästä vuorovaikutuksesta, kaikessa tekemisessä. Lapsi oppii sosiaalisia taitoja arkisissa tilanteissa, siksi aikuisen esimerkki on äärimmäisen tärkeää. Aikuinen voi tukea sosiaalisia taitoja ja suhteita esimerkiksi tukemalla lapsen luontaista halua liittyä leikkiin toisten lasten kanssa tai lapsen epäröidessä tukea lapsen omaa viisiä. Se että aikuinen näyttää esimerkkiä on oleellista. Aikuinen tukee lapsen luontaisia haluja kehumisen avulla. Kehumisen tarkoitus on saada lapsi tuntemaan ylpeyttä omasta toiminnastaan tai sanoistaan. Tämä puolestaan lisää lapsen luontaista halua toimia toivotulla tavalla (Furman 2012, 22).

Mielestäni olisi tärkeää, että panostettaisiin sosiaalisten taitojen tietoiseen opettamiseen entistä enemmän. Päiväkodilla voisi olla säännöllisesti vaikka sosiaalisten taitojen har-

joittelutuokiota, missä käydään lasten kanssa läpi, miten kommunikoidaan toisten kanssa rakentavasti.

Pysyvyys on haaste vuorohoidossa, jossa lapsia ja aikuisia tulee ja menee. Samojen hoitajien läsnäolo päiväkodissa sekä lasten hoitoaikojen pysyvyys koettiin merkittäviksi tekijöiksi. Vanhempien äkilliset muutokset työajoissa tai lasten sairastumiset aiheuttavat haasteen vuorohoidolle. Hoitoaikojen vaihtelu aiheuttaa lapsen päivärytmin sekoittumisen. Vastauksissa kerrottiin, että tutut rutiinit koettiin myös sosiaalisten taitojen kannalta oleellisiksi. Koska lapsilla on hyvin yksilöllisiä hoitoaikoja, on haasteellista ylläpitää mitään säännöllistä rytmiä päiväkodilla. Lapset voidaan tuoda päiväkotiin kello 12, jolloin muut lapset ovat menossa päiväkodissa päiväunille. On hyvin tärkeää yhdessä perheen kanssa räätälöidä lapsen rytmi ja rutiinit niin, että ne mahdollisimman vähän kuormittaisivat lasta. Vuorohoito vaatii joustoa, hyvää yhteistyötä sekä perheiltä että työntekijöiltä.

Yhtenä kehitysehdotuksena vastauksissa oli, että kun alle 3-vuotias lapsi siirtyy isompien ryhmään päiväkodin sisällä, yksi ryhmän aikuisista siirtyisi lapsen mukana. Tämä takaisi lapselle ainakin yhden tutun aikuisen läsnäolon. Näen aikuisen siirtymisen lapsen mukana erittäin hyvänä asiana, koska näin lapsi saa säilytettyä yhden turvallisen suhteen kun hän siirtyy aivan uuteen ja erilaiseen ryhmään. Tässä korostuu kasvatuskumppanuus eli yhteistyö kodin ja päiväkodin välillä, jotta voidaan taata lapsille mahdollisimman laadukas hoito.

8 OMAN OPPIMISEN ARVIOINTI

Opinnäytetyöni tutkimuskysymys oli selvittää työntekijöiden näkemyksiä lasten sosiaalisista taidoista ja suhteista vuoropäiväkodissa. Sain tutkimuskysymyksiini vastauksia ja erilaisia näkemyksiä vuorohoidossa olevien lasten sosiaalisista suhteista ja taidoista. Olen tyytyväinen saamiini tuloksiin ja saavuttamiini tavoitteisiin. Tavoitteena oli saada opinnäytetyö ajoissa valmiiksi. Opinnäytetyöprosessi opetti minulle pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta sekä lisäsi omaa ammatillista kasvuani. Prosessi oli iso ja pitkä, joten jouduin jakamaan opinnäytetyötä pieniin tavoitteisiin ja aikataulutin ajat opinnäytetyön tekemiselle, jotta pysyin aikataulussa. Tein opinnäytetyön yksin, joten opin motivoimaan itse itseäni tekemään pieninä osina. Välillä kirjoittaminen oli hankalaa, ja piti löytää inspiraatio uudelleen. Tutkimuksen kirjoittaminen oli todella haasteellista, koska tutkimuksen tekeminen oli minulle uutta.

Minulle nousi muutamia jatkotutkimusaiheita/-kysymyksiä opinnäytetyöhöni liittyen. Miten päivällä tapahtuva hoito ja vuorohoito eroavat toisistaan? Opinnäytetyön voisi toteuttaa vertailevana tutkimuksena. Toisena jatkotutkimusaiheena minulle heräsi, miten vuorohoito vaikuttaa työntekijöiden työhyvinvointiin. Miten työntekijät voivat vuoropäiväkodissa? Otetaanko työnkuormittavuus huomioon vuorohoidossa? Jatkotutkimusaiheena voisi olla myös, mitä lasten vanhemmat ajattelevat varhaiskasvatustyöstä.

Kaiken kaikkiaan vuorohoidossa olevat lapset voivat hyvin ja aikuiset antavat heille lämpöä ja tukea sosiaalisten taitojen ja sosiaalisten suhteiden harjoitukseen arjessa. Lapset saavat harjoittaa sosiaalisia taitoja aikuisen avustuksella ja päiväkodissa annetaan tilaa lasten keskinäisille vuorovaikutussuhteille ja niiden tukemiseen panostetaan. Vuorohoidossa olevat lapset sekä työntekijät ovat todella sopeutumiskykyisiä ja joustavia, mikä puolestaan tekee vuorohoidosta kaikille viihtyisän ja lämpimän ympäristön, johon sekä työntekijöiden että lasten on hyvä tulla.

LÄHTEET

Anttila, P. 2007. Kyseleeseen perustuvan tutkimuksen suorittaminen. Viitattu 20.4.2016.

<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289345955/1194290010211.html>

Asetus lasten päivähoitosta.16.31973/239. Viitattu 19.4.2016

Broberg, A, Almogvist,K & Tjust, T. 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy

Furman, B 2012. Olen ylpeä sinusta. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi,S., Remes,P. & Sajavaara,P.2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jaakkola, J.2011. Vanhempien kokemuksia lasten psykososiaalisesta kehityksestä vuoropäivähoitossa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.6.2016

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/26365/Jaakkola_Johanna.pdf?sequence=1

Kalliala, M 2008. Kato mua! kohtaako aikuinen lapsen päiväkodilla? Helsinki: Gandeamus.

Kalliopuska,M.1995. Sosiaaliset taidot. Helsinki:Painatuskeskus Oy.

Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.

Keltikangas-Järvinen,L.2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Keltikangas-Järvinen,L.2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Korkalainen, P. 2015. Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. Viitattu 13.5.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/pieni-lapsi/kiintymyssuhde>

Lasten päivähoito 2010 – kuntakyselyn osaraportti. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2011. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 20.4.2016.
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr37_11.pdf

Leppänen, M & Malmi, E. 2013. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus päiväkodissa: Kasvattajien näkemyksiä. AMK – opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.8.2016
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/67609/Leppanen_Maarit.pdf?sequence=1

Miettunen, L.2008. Lasten kodinhoidon tuen kuntalisät osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Viitattu 19.9.2016
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/7933/Tutkimuksia101.pdf>

Mikkola, P & Nivalainen, K.2011. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto.

Opetus- ja kulttuuriministeriö.2015. Varhaiskasvatuksen ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015. Viitattu 19.9.2016
<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html>

Pulkkinen, L.2002. Mukavaa yhdessä: Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä:PS-kustannus

Salmivalli, C.2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS- kustannus

Salo, S 2012. Emotionaalisen saatavilla olon lisääminen päivähoitossa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Strandell, H.1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana.Tampere: Tammer-paino oy.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016, Yhden vanhemman perhe. Viitattu 29.8.2016
<https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopakettit/monimuotoiset-perheet/yhden-vanhemman-perhe>

Tuomi, J & Sarajärvi, A.2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Uusitalo, H. 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma – johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY

Varhaiskasvatuslaki. 1973. L 8.5.2015/580 muutoksineen

Vilkkä, H.2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otava

Vuorohoidon työryhmä 1998. Vuorohoito lasten päivähoitossa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Sosiaaliviraston julkaisusarja A1/1999. Viitattu 30.2.2016

Ammattinimikkeeni, jolla työskentelen: _____
 Työskentelen: 1-3 vuotiaiden ryhmässä () 3-5 vuotiaiden ryhmässä () 6 vuotiaiden ryhmässä ()
 Olen työskennellyt vuoropäiväkodissa: _____ vuotta
 Työpaikallani tarjotaan hoitoa: päivisin () iltaisin () viikonloppuisin () öisin ()

Rastita vain yksi vaihtoehto	muutama	kolmasosa	puolet	suurin osa	jokainen
Lapsi ottaa vastaan lohdutusta aikuiselta					
Lapsi suhtautuu tuttuihin aikuisiin luottavaisin mielin					
Lapsi pyrkii noudattamaan sovittuja sääntöjä päiväkodilla					
Lapsi haluaa kommunikoida toisten lasten kanssa					
Lapsi ottaa vastaan palautetta toiminnastaan					
Lapsi ilmaisee omia tunteitaan					
Lapsi ilmaisee toiveita ja tarpeitaan					
Lapsi saa tukea aikuiselta sosiaalisten taitojen kehityksessään esimerkiksi aikuisen kannustuksen, neuvojen tai rohkaisun avulla					
Lapsi lähtee pääsääntöisesti mukaan yhteisiin ryhmäleikkeihin, vaikka leikkikaverit eivät olisikaan samasta ryhmästä kuin lapsi itse					
Lapsen ja hänen vanhempansa välinen vuoro vaikutus on lämmin ja lapsi luottaa omaan vanhempansa					

katso kääntöpuoli →

Mitkä asiat vuorohoidossa tukevat lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä?

Millä eri keinoilla vuorohoito voisi paremmin tukea lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä?

KIITOS VASTAUKSISTASI JA HYVÄÄ KESÄÄ! ☺